

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Charakteristika cílové skupiny
NZDM na příkladu klientů klubu
Vrtule**

Jana Tuzarová

Katedra: sociální pedagogiky
Vedoucí práce: Mgr. Marie Ortová
Studijní program: Sociální práce B 7508
Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Charakteristika cílové skupiny NZDM na příkladu klientů klubu Vrtule* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 5. 6. 2009

Jana Tuzarová

.....

Podpis

Bibliografická citace

TUZAROVÁ, JANA. *Charakteristika cílové skupiny NZDM na příkladu klientů klubu Vrtule: bakalářská práce*. Praha: Karlova Univerzita, Evangelická Teologická Fakulta, Katedra sociální pedagogiky, 2009. Počet stran: 69. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Marie Ortová.

Anotace

Bakalářská práce „Charakteristika cílové skupiny NZDM na příkladu klientů klubu Vrtule“ je zaměřena na charakteristiku neorganizované mládeže navštěvující nízkoprahový klub Vrtule. Pojednává o mladých dospívajících lidech ve věku 13 – 20 let, kteří nemají organizovaný volný čas a kteří navštěvují NZDM Vrtule.

V první části své práce se věnuji vymezení obecných pojmů. Popisují pojmy: adolescence a faktory působící na vývoj mladého člověka. V druhé části popisují, co to je nízkoprahový klub a kontaktní práce. Je zde také popsána cílová skupina NZDM Vrtule, jak je vidí pracovníci. Praktická část obsahuje výsledky z dotazníkového šetření. Pomocí dotazníků jsem zjišťovala charakteristiku klientů NZDM Vrtule.

Cílem práce je charakterizovat cílovou skupinu z NZDM Vrtule. Nízkoprahový klub pro děti a mládež je novým typem zařízení, jehož specifikem jsou volnočasové aktivity. Díky nim může vzniknout specifický vztah mezi klientem a pracovníkem, jehož podstatou je důvěra. Pasivní mladý člověk je na ulici a mezi vrstevníky ovlivňován mnoha negativními faktory. NZDM Vrtule nabízí dospívajícím bezpečný prostor s pracovníky, kteří jsou připraveni mladé lidi doprovázet na cestě k dospělosti.

Klíčová slova

Neorganizovaná mládež

Obtížné životní situace

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Sociální služby

Kontaktní práce

Adolescence

Summary

The bachelor essay „Characteristic of the target group of the low-threshold institution on the example of the clients from club Vrtule“ aims to describe unorganized young people, who visit low-threshold institution Vrtule. It deals with young adolescent people, who are in the age of 13 – 20, they don't have organized free time and they visit low-threshold institution – club Vrtule.

In the first part of my essay I address to the definition of general notions. I describe notions: adolescence and factors, that they are responsible for development of the young man. In the second part I describe, what is it low-threshold institution and contacts work. There is described targeted group of the club Vrtule and how see it social workers too. Practical part contains results from questionnaire examination. By the help of checklist I located characteristic of the clients from club Vrtule.

The goal is characterized the targeted group from club Vrtule. Low-threshold club for children and juvenile is a new type of a facility that specifies in free-time activities. Thanks to them, such a specific relationship between a client and a worker can develop and the substantial part of it is the trust. Passive young man is unaffected by negative factors between contemporaries on the street. Low-threshold institution Vrtule offers for young adolescent people safe place with workers, who are ready for young people to bear-lead to adulthood.

Keywords

Unorganized youth

Difficult life situations

Low-threshold facilities

Social services

Contact work

Adolescence

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Marii Ortové, vedoucí bakalářské práce za cenné a praktické rady, pracovníkům klubu Vrtule při spolupráci ve výzkumu, klientům klubu Vrtule za ochotu při vyplňování dotazníků a rodině za podporu při psaní bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	- 9 -
1. Děti a mládež ve věku 11 – 20 let	- 11 -
1.1. Adolescence.....	- 11 -
1.1.2. Pubescence aneb časná adolescence – věk 11 – 13 let.....	- 12 -
1.1.3. Střední adolescence – věk 13 – 16 let	- 13 -
1.1.4. Pozdní adolescence – věk 17 – 20 let (případně více)	- 16 -
1.2. Vlivy působící na adolescenta	- 18 -
1.2.1. Tělesné, hormonální a biologické vlivy	- 19 -
1.2.2. Sociální vlivy – tři největší rizikové způsoby života mládeže ...	- 21 -
1.2.3. Vliv rodiny, prostředí a vrstevnické skupiny	- 24 -
2. NZDM, klub Vrtule a cílová skupina.....	- 32 -
2.1. Nízkoprahovost, kontaktní práce a cílová skupina NZDM	- 32 -
2.1.1. NZDM a nízkoprahovost.....	- 32 -
2.1.2. Kontaktní práce	- 35 -
2.1.3. Neorganizovaná mládež	- 36 -
2.2. Nízkoprahový klub Vrtule v Praze – Kobylisích.....	- 39 -
2.2.1. Cíl a poslání NZDM Vrtule.....	- 40 -
2.2.2. Cílová skupina NZDM Vrtule.....	- 42 -
3. Praktická část – výzkum pomocí dotazníků.....	- 46 -
3.1. Úvod	- 46 -
3.1.1. Cíl dotazníku	- 46 -
3.1.2. Cílová skupina	- 47 -
3.1.3. Sběr dat.....	- 47 -
3.2. Podrobná zjištění	- 48 -
3.2.1. Poměr dívek a chlapců v NZDM Vrtule	- 49 -
3.2.2. Demografický přehled respondentů	- 50 -
3.2.3. Důvody, proč klienti navštěvují NZDM Vrtule	- 51 -
3.2.4. Nejoblíbenější hudba klientů klubu Vrtule	- 52 -
3.2.5. Nejčastější styl klientů klubu Vrtule	- 53 -
3.2.6. Rodinné zázemí respondentů.....	- 54 -
3.2.8. Volný čas respondentů	- 56 -
3.2.9. Nejčastější problémy uživatelů	- 57 -
3.2.10. Jak uživatel NZDM vnímá sama	- 58 -
3.2.11. V čem si klienti NZDM Vrtule myslí, že jsou dobří?	- 59 -
3.2.12. Užívání tabákových výrobků.....	- 60 -
3.2.13. Četnost užívání alkoholických nápojů	- 61 -
3.3. Jak by mohl vypadat typický klient NZDM dle dotazníkového šetření? ..	- 62 -
Závěr.....	- 63 -

Seznam literatury.....	- 64 -
Přílohy.....	- 67 -

Úvod

Bakalářská práce na téma: „*Charakteristika cílové skupiny NZDM na příkladu klientů klubu Vrtule*“ je zaměřena na charakteristiku a popis uživatelů služeb navštěvujících nízkoprahový klub pro děti a mládež (dále jen NZDM) Vrtule. Chceme se tedy primárně zaměřit na mládež ve věku 13 – 20 let a chceme zjistit, jaká charakteristika se váže k mladým lidem, kteří nemají organizovaný volný čas a kteří navštěvují NZDM Vrtule.

S dětmi a mládeží ve Vrtuli pracuji již třetím rokem a je velmi zajímavé se s klienty setkávat a poslouchat jejich životní příběhy. Čtenáři zajímaví se o sociální práci jistě tuší, co je smyslem nízkoprahových klubů. Často se ale setkávám s nejasností, jací klienti ve skutečnosti nízkoprahový klub navštěvují. Pojem neorganizovaná mládež je široký a proto bych se ráda v následující práci věnovala uživatelům služby NZDM Vrtule a pokusila se popsat, jací jsou. Z toho by potom mělo srozumitelněji vyplynout, proč je mladým klientům nabízena sociální služba. Cílem této práce je tedy především pokusit se přiblížit cílovou skupinu NZDM, zjistit, zda mají mladí lidé nějaké společné charakteristické rysy, mají – li podobné problémy, jaké mají zájmy nebo do jaké subkultury se zařazují.

Práce je rozdělena do tří větších částí. V části první se budeme zabývat tématem dospívání. Podíváme se na adolescenta obecně a pokusíme se vystihnout základní vlivy na vývoj dospívajícího člověka.

V části druhé se zaměříme na NZDM Vrtule. Popíšeme jaké cíle a poslání má Vrtule, v jakém prostředí se Vrtule nachází, pro koho je Vrtule určena a jací klienti klub navštívili za poslední rok.

Poslední třetí část bude praktická a budeme v ní pomocí dotazníků zjišťovat strukturu klientů NZDM Vrtule a jejich charakteristiku. Zaměříme se nejen na věk a subkulturu uživatelů, ale budeme zjišťovat, proč chodí do klubu, jaké

mají rodinné zázemí, co je jejich nejčastější zábavou, ale i jaké problémy jsou nuceni řešit.

1. Děti a mládež ve věku 11 – 20 let

První kapitola se věnuje dospívání nebo-li adolescenci. Pokusíme se vystihnout základní jednotlivá období adolescence a podstatné vlivy, které působí na dospívajícího člověka a ovlivňují jeho život. Tyto základní informace jsou důležité pro všechny sociálně – pedagogické pracovníky, kteří pracují s cílovou skupinou, kterou je potřeba doprovázet na cestě k dospělosti.

1.1. Adolescence

V následující části se pokusíme stručně popsat období adolescence jako celku. Je důležité uvědomit si, jakým obdobím mladý člověk prochází a s jakými vývojovými nástrahami se musí vypořádat, pomůže nám to lépe se orientovat v životě adolescenta.

Adolescence je obdobím klidnějším či bouřlivějším, kterým prochází každý mladý člověk. Pojem adolescence pochází z latinského slova *adolescere*¹, což znamená dorůstat, dospívat či mohutnět. Adolescence nebo-li dospívání je považováno za přechodné období mezi dětstvím a dospělostí a je spojeno s mnohými fyziologickými, psychickými a sociálními změnami, jimiž prochází každý člověk. Adolescent je v tomto období obzvláště citlivý a musí se vypořádávat s obtížnými životními situacemi, které mohou mít vliv na další jeho vývoj.

Na období adolescence můžeme pohlížet jako na období vývojových úkolů. Jde o úkoly biologického, psychologického a kulturního charakteru. Jedním z úkolů je například přijetí vlastního těla nebo příprava na rodinný, partnerský a sexuální život. Dospívající mladý člověk také přehodnocuje vztahy k dospělým a k autoritám. Období adolescence je pak dovršeno ve chvíli, kdy

¹ Srov.: HUBÁČKOVÁ, J.: [online]

adolescent dospěje k autonomii a vzdá se závislosti na druhých. To také souvisí s vrstevnickou skupinou, která hraje v období dospívání velkou roli. Mladý člověk se ve „své“ skupině učí vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky a osvojuje si sociálně zodpovědné chování.

Období adolescence můžeme pro přehlednost rozdělit do tří období podle věku, tedy na adolescenci časnou, střední a pozdní. V následujících podkapitolách se budeme podrobněji zabývat jednotlivými obdobími a popisovat zásadní změny ve vývoji adolescenta.

1.1.2. Pubescence aneb časná adolescence – věk 11 – 13 let

Období po 11. roce života je první etapou se známkami změn vedoucích od dětství k dospělosti. Dochází ke komplexním změnám, které jsou způsobeny především hormonálními faktory. Mění se tělesná konstituce člověka a dochází ke změnám v poznávacích procesech spojených se schopností oprostít se od vázanosti na konkrétní realitu a uvažovat hypoteticky (tzv. Stadium formálních logických operací).²

Pubescent se v období časně adolescence setkává s introspekci a otevírá se mu nový prostor daný schopností uvažovat sám o sobě a klást si otázky po vlastní identitě. Jedinec pátrá po odpovědích na otázky: „Kdo jsem ve vztahu k druhým?“, „V jaké společnosti chci žít?“ apod.³

Podíváme-li se na mládež mezi 11. – 13. rokem, vidíme, že začíná hledat svou identitu a zároveň bojuje se ztrátou dětských jistot. Navíc se dostávají rychlé biologické změny, které mohou zapříčinit pochybnosti o sobě samém. Pubescenti jsou kritičtí a zároveň hledají místo ve společnosti.

2 Srov.: VÁGNEROVÁ, M. 332.

3 Srov.: SVOBODA, in KLÍMA. *Kontaktní práce*. 53.

Rané stadium dospívání s sebou tedy přináší jak změny biologické (hormonální změny, rychlý růst, náhlý růst prsou a ochlupení a další fyzické změny), tak změny psychické. Adolescenti v raném stadiu jsou často znepokojeni vzhledem svého vyvíjejícího těla a hormonálními změnami. Zároveň se snaží prosazovat nezávislost (experimentují s oblečením, řečí a vystupováním na veřejnosti) a snaží se získat svou vlastní jedinečnou identitu. Chování jedince může být vzpurné, vyzývavé a vyžadující svobodu. Na prvním místě již nejsou rodiče, ale do popředí se dostává význam kamarádů. Jedinec v tomto období si s rodiči nemusí rozumět a často pak tráví čas venku se svými vrstevníky, kteří mohou být pro něho v tuto chvíli podstatnější než rodina. Pubescent cítí potřebu sounáležet se skupinou vrstevníků a má vyvinutý silný cit pro svoji spravedlnost (ale i sklon vidět věci pouze ze svého úhlu pohledu).

V tomto období jsou rodiče a jiné autority často pubescenty kritizováni. Ale pokud jsou dospělí seznámeni s těžkostmi raného stadia dospívání, mohou se na toto těžké období připravit. I kontaktní pracovníci pracující s touto věkovou skupinou by měli mít přehled o tom, co se s jedincem děje, umět vytyšit, s jakými těžkostmi se musí vyrovnávat a umět mu nabídnout pomocnou ruku.

1.1.3. Střední adolescence – věk 13 – 16 let

Po třináctém roce života u adolescenta dochází k dalším velmi podstatným změnám. Právě proto, že střední adolescence začíná po třináctém roce, je i minimální věková hranice v NZDM Vrtule stanovena právě na třináct let. Děti mladší mají do třinácti let vstup do Vrtule zakázán, a to právě z důvodů podstatných rozdílů mezi dětmi mladšími a staršími, tedy dětmi pod a nad třináct let. Více o tom, proč si Vrtule stanovila právě věkové rozhraní 13 – 20 let až v další kapitole.

Nyní se pokusíme stručně popsat zásadní změny, jež přicházejí v etapě mezi třináctým až šestnáctým rokem. Popisem základních změn probíhajících u středního adolescenta tak alespoň částečně přiblížíme některé klienty, kteří navštěvují NZDM Vrtule.

Adolescenti v tomto věku hledají svojí identitu, a to především ve své vrstevnické skupině. Začínají se tedy často radikálně odtrhovat od rodinných vazeb. Mají potřebu se odlišovat od svého okolí (začínají se jinak oblékat, poslouchají specifický druh hudby, apod.) a díky specifickému stylu se ještě více zvyšuje jejich skupinová příslušnost k vrstevníkům.⁴

Střední adolescenti se snaží zařadit mezi vrstevníky a chtějí někam patřit. Vznikají proto mnohé subkultury, skupinky a party, které mají společné znaky. A dle mého názoru právě parta či skupina je podstatnou součástí života adolescenta.

Se skupinou se adolescent snaží sžít, chce být právoplatným členem a touží být subkulturně zařazen. Petr Syrový konkrétněji popisuje, co je to subkultura: „Subkultury tvoří přirozené prostředí na pozadí vrstevnických skupin, které jsou reálným podhoubím vzniku subkulturně orientovaných skupin. Těž poskytují dočasný azyl v období vnitřního hledání jedince. Subkultura představuje v konkrétních partách bezpečné prostředí, které je pro jedince přehledné, uchopitelné, a navíc mu poskytuje i prostor pro vlastní seberealizaci.“⁵

Pro adolescenta je tedy zásadní, zda patří mezi „technaře“ nebo mezi „hip-hopery“. Zařazení mezi vrstevníky patří mezi jeden z mnoha kroků, který určuje směr k hledání své identity, jedinečnosti a autenticity.

Další podstatnou změnou, která přichází po třináctém roce života, je pohlavní dozrávání. To opět souvisí s vrstevnickou skupinou. Dochází totiž

4 Srov. STAVJANÍKOVÁ, in KLÍMA, *Kontaktní práce*, 94

5 SYROVÝ, in KLÍMA, *Kontaktní práce*, 103

ke změnám v sociálních vztazích, k tzv. diferenciaci mužské a ženské role.⁶ Mění se i role dcery a syna a dochází k experimentování s rolí partnera či partnerky. To vše se opět děje na pozadí vrstevnické skupiny, kde vzniká prostor pro pokusy naučit se něco pro budoucí partnerský život v dospělosti.

Vrstevnická skupina má i další funkce, a to například funkci morální. Ve skupině si totiž adolescent osvojuje určitá pravidla, která ve skupině platí. V období střední adolescence je charakteristická tzv. konvenční morálka⁷, což znamená, že adolescenti odvozují principy chování z jednání lidí ve svém okolí a vytvářejí si pak svůj vlastní pohled na normy. Tato vlastní pravidla uplatňují i ve vrstevnické skupině.

Kromě osvojování si morálky společenské se utváří také osobní individuální morálka adolescenta. Dospívající člověk často přemýšlí nad otázkami týkajícími se dobra, zla či spravedlnosti a dožaduje se odůvodnění a smyslu. Toto hledání smyslu je opět důležitým úkolem při utváření si vlastní identity a jeden z faktorů, který má vliv na schopnost překonávat životní problémy v dospělosti.⁸ O identitě hovoří Emanuel Frankl, který tvrdí, že člověk si vytvoří stabilní identitu pouze za předpokladu, že „pochopí, že je zde k něčemu, že je zde pro druhé.“⁹

Období střední adolescence je také obdobím tzv. moratoria dospělosti. Výraz *Moratorium* se dá vyložit jako odklad nebo pozastavení. Stadium moratoria je obdobím tzv. latence, kdy je adolescentovi umožněno pozdržet se v období mládí, a aby mohl experimentovat s novými rolemi, zkušenostmi a pocity, než bude muset doopravdy vstoupit do světa dospělých.¹⁰ Moratorium můžeme považovat za mezidobí, které může pomoci mladým při hledání

6 Srov.: SVOBODA, in KLÍMA. *Kontaktní práce*. 54

7 Pozn.: Vývojový psycholog Lawrence Kohlberg rozlišil tři morální stadia v životě dítěte: předkonvenční stadium charakteristické pro předškolní věk, konvenční stadium charakteristické pro školní věk a postkonvenční stadium spojené s dospíváním.

8 Srov.: SVOBODA, in KLÍMA, *Kontaktní práce*. 55

9 Srov.: LUKASOVÁ. 73

10 Srov.: HUBÁČKOVÁ, J.: [online]

životních hodnot a studijních, profesních či osobních zkušeností. Na straně druhé však někdo v tomto mezidobí může spatřovat prostor pro nechuť mladých přijímat odpovědnost.¹¹

Dospívající mladý člověk v období střední adolescence se musí vyrovnat s hormonálními, morální a odpovědnostními úkoly. Pokud je podporován ze strany rodiny, kamarádů nebo sociálně-pedagogických pracovníků, a pokud je správně doprovázen, je na dobré cestě k přijetí odpovědnosti, kterou s sebou nese dospělost. Než však mladý člověk k dospělosti dojde, je zde ještě období pozdní adolescence, o níž bude řeč v následující podkapitole.

1.1.4. Pozdní adolescence – věk 17 – 20 let (případně více)

Jak již bylo naznačeno, v období pozdní adolescence se dospívající člověk přibližuje k dospělosti. Adolescent je ve stadiu, kdy často dokončuje střední školu a následně hledá práci nebo přemýšlí o vysoké škole. Přicházejí úvahy o budoucnosti a o prioritách či životních cílech.

Mladý člověk po sedmnáctém roce života má potřebu sdílení něčeho s druhými, je totiž posilován tzv. sociální aspekt identity, tedy potřeba někam patřit a na něčem se podílet.¹²

Dospívající se pomalu přibližuje k dospělosti, ale stále je vystavován nejistotě. Hledá svůj vlastní názor a identitu. A i když se může zdát, že po sedmnáctém roce by mohl mít mladý člověk rozum, je právě v tomto období potřeba, aby dospělí, kteří ho doprovázejí, uměli nabídnout zpětnou vazbu a případnou pomocnou ruku. Ale vrstevnická skupina také hraje stále podstatnou roli, protože to je pro adolescenta prostor pro realizaci nápadů.

V tomto pozdním dospívajícím období adolescent hledá odpovědi na otázky: „Kam patřím?“, „Na čem se mohu podílet?“ a „Co s druhými

11 Srov.: HUBÁČKOVÁ, J.: [online]

12 Srov.: STAVJANÍKOVÁ, in KLÍMA, *Kontaktní práce*. 94

sdíím?“ Ujasňuje si také hierarchii hodnot, reflektuje vlastní vztah ke světu a k životu.¹³

Mladý člověk hledá vzory a přebírá chování svého okolí. Musí se totiž vyrovnávat s vnitřní nejistotou. Ať už si to dospělí lidé uvědomují, či nikoli, poskytují mladým lidem určitou zpětnou vazbu a mohou být i vzorem, a to dobrým, ale i špatným.

Vnitřní nejistota či krize mladého člověka je jakýmsi úkolem, který by mladý člověk měl překonat, aby se posunul k dospělosti. Vývojový psycholog James E. Marcia popsal čtyři statusy identity, jež zkoumal právě na dospívajících. Statusy rozlišoval podle toho, zda obsahují zmíněnou „križi“ a „závazek“, tedy převzetí odpovědnosti za určitý cíl. J. E. Marcia tedy rozlišil čtyři stadia, které nyní podrobněji popíšeme, protože dle mého názoru vystihují čtyři druhy klientů, s nimiž se mohou sociálně-pedagogičtí pracovníci setkat.

- Prvním stadiem je *předčasné uzavření identity*, kdy mladý člověk přijal určité závazky, avšak bez kritických otázek. Příkladem je mladý člověk, který přijal hodnotový systém rodičů, aniž by hodnoty podrobil vlastnímu kritickému hodnocení.

- Druhým stadiem je *stav moratoria identity*, který přináší kritické otázky, avšak mladý člověk zatím není dostatečně vybaven, aby se jim postavil a odpověděl na ně. Charakteristické je, že se adolescentovi jeví dospělost příliš náročná a nepřítažlivá, a proto ji odkládá. Odmítá se jakkoli zavazovat, experimentuje se životem, staví se nedůvěřivě k institucím.

- Třetí stadium: *Rozptýlení identity (tzv. difúzní identita)*, kde už si mladý člověk ani neklade kritické otázky, ani se neangažuje. Nemá vytvořený žebříček hodnot, neví, čím je a je snadno manipulovatelný. Tito rizikovní adolescenti bezmyšlenkovitě přebírají názory party a dochází u nich k sociálním deviacím.

13 Srov.: SVOBODA, in KLÍMA, *Kontaktní práce*. 55

- Čtvrté stadium: *Dosažení identity* jako stavu, kdy adolescent přijal zodpovědnost za svá rozhodnutí a odhodlal se odpovědět na otázky, které si kladl.¹⁴

Dovoluji si odhadovat, že pokud mluvíme o neorganizované mládeži, o níž konkrétněji bude řečeno v následujících kapitolách, tak klienty nízkoprahových klubů jsou většinou adolescenti, jež bychom mohli zařadit do prvních tří stádií, které James E. Marcia uvedl. Pokud dospívající dosáhne stadia čtvrtého, pokud je tedy plně zodpovědný za svá rozhodnutí, většinou v této chvíli přestává NZDM navštěvovat a věnuje se jiným aktivitám.

Dosud jsme se věnovali základním faktům týkajících se adolescence. Probrali jsme tři nejdůležitější přechody v období dospívajícího. V následujících kapitolách se pak budeme zabývat vlivy, které na dnešní mládež působí. Pokusíme se vystihnout hlavní faktory, jimiž jsou mladí lidé ovlivňováni. Nejsou to dnes jen již vlivy rodiny a školy, ale také techniky a širšího sociálního prostředí, v němž dítě vyrůstá. To vše má vliv na vývoj dítěte, a proto je důležité se o těchto faktorech zmínit.

1.2. Vlivy působící na adolescenta

V této kapitole bych se ráda věnovala vlivům a faktorům, jež mají vliv na vývoj a život dospívajícího člověka. Kromě toho, že dospívající musí zvládnout nároky, jež s sebou nese období adolescence, jsou zde ještě další vnější faktory, které na mládež působí a ovlivňují její vývoj. Zmíním se jak o tělesných a biologických faktorech, tak také o velkém vlivu rodiny a vrstevnické skupiny, ale také se pokusím popsat faktory způsobené prostředím a úskalími dnešního světa a techniky.

14 Srov. MACEK. 20 – 21. Srov. též KLÍMA, *Kontaktní práce*. 55

Pokud by dítě bylo vychovááno v harmonické rodině, chodilo do školy se slušnými spolužáky, nebylo negativně ovlivněno technikou, izolováno od fyzických i psychických nástrah života, asi by ani nebylo člověkem a sociálně-pedagogičtí pracovníci by byli bez práce.

Chceme-li se v následujících kapitolách věnovat klientům NZDM, je nezbytné vzít v úvahu vlivy a faktory, kterými jsou uživatelé dennodenně ovlivňováni, abychom mohli jejich chování a jeho příčinám lépe porozumět.

1.2.1. Tělesné, hormonální a biologické vlivy

V následující podkapitole bych ráda popsala základní biologické a hormonální změny, jež nastávají v životě adolescenta. Hormonální změny se v období dospívání dostávají tak rychle, že jedinec nepřipravený na tuto změnu může být překvapen. Stejně tak sociálně-pedagogický pracovník by měl mít přehled o změnách, s kterými se adolescenti musejí vyrovnávat. Měl by umět citlivě mluvit o problémech spojených s fyzickým přirozeným vývojem adolescenta a být na blízku v případě potřebné pomoci.

Pokud se zamyslíme nad tématy *riziková mládež* – tedy neorganizované děti a mládež, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společností.¹⁵ – a *biologické faktory*, napadne nás nepřehledné množství vlivů, jimiž je dnešní mládež ovlivněna.

V první řadě mezi faktory působící na mládež jsou hormonální změny. Hladina hormonů se začíná zvyšovat již okolo osmého roku života dítěte. Ale zjevné sekundární pohlavní znaky se objevují až okolo jedenáctého až třináctého roku adolescenta.¹⁶

15 Srov.: HAMPL. Výroční zpráva 2007.

16 Srov. MACEK. [online]

Kromě zvýšeného výskytu primárních a sekundárních pohlavních znaků v období dospívání se dostavuje zrychlenější růst (váha i výška). Často dochází až k prudkému tělesnému růstu, k novým hormonálním poměrům, ke změnám imunitního systému a k radikálním změnám ve způsobu života. V období dospívání by měl organismus dozrát pro nároky dospělosti, a to jak v oblasti tělesné, tak i v oblasti citové, intelektuální a sociální.¹⁷

Rychlý růst a vývoj dospívajícího je přirozeným procesem. Je však také třeba brát zřetel na to, zda je dospívající dostatečně informován a jestli je na změny na svém těle připraven. Na jedné straně váhy stojí to, jak změny hodnotí dospívající sám, ale velkou váhu má i to, jak na změny reaguje okolí. Dívky podle Macka vnímají pubertu a dospívání ve větší míře než chlapci jako restriktivní zásah do života (např. omezení v souvislosti s menstruací, domácí práce, zvýšený dozor rodičů, apod.). Chlapci ve většině případů vnímají pubertální změny jako pozitivní (růst svalové hmoty, síly, výkonu apod.). Další zásadní roli pak hraje to, jak se na dospívajícího dívají osoby nejbližší a osoby, jež mají pro jedince velký význam.¹⁸

Dospívající bývají na tělesné změny velmi citliví a ne všichni umějí změny přijmout. Může se stát, že pubescent odmítne tělesné změny přijmout, a to pak může vyústit například v mentální anorexii. Tím pádem pubescent začne hubnout a sekundární pohlavní znaky se přestanou vyvíjet.¹⁹ Je třeba uvědomit si citlivost dospívajících a opatrně projevovat názor na dospívající mládež, jejich vzhled i chování.

Hormonální změny, jež s sebou nese období dospívání, je pouze jedním z mnoha faktorů, kterými jsou mladí lidé ovlivňováni. V následující kapitole se podíváme na vlivy sociální, které samozřejmě souvisejí i s vlivy biologickými,

17 Syndrom rizikového chování v dospívání. [online]

18 MACEK. [online]

19 ČÁKIOVÁ. [online]

s vlivy techniky, médií a dalšími. Faktory jsou navzájem propojené a souvisejí jeden s druhým.

1.2.2. Sociální vlivy – tři největší rizikové způsoby života mládeže

Každý člověk, tedy i dospívající mladý člověk je v dennodenním kontaktu se svým okolím. Doma reflektuje vliv rodiny, ve škole je ovlivňován pedagogy a spolužáky, patří do vrstevnické skupiny. K tomu všemu je téměř denně pod vlivem médií, kultury a dalšího okolního prostředí. Toto prostředí, jež mladistvého obklopuje, může jedince ovlivňovat správným směrem ke zodpovědnosti a rozumnosti, o což se snaží mimo jiné právě i nízkoprahové kluby pro děti a mládež, ale může na mladistvého působit též špatně a zapříčinit tak následný rizikový život. NZDM a podobná zařízení pak pracují s mládeží, která bere rizikový způsob života jako běžný standard a snaží se jejich pohled na zažitý způsob života měnit. My se zaměříme především na vlivy špatné, protože to jsou právě příčiny toho, proč se neorganizovaná mládež chová rizikově.

Adolescenti a pubescenti se snaží prosadit vlastní představu života, zároveň však také reflektují (i když svým vlastním způsobem) názory svého okolí. Často u adolescentů můžeme pozorovat velké výkyvy nálad a chování. V poslední době se hovoří také o novém problému, tedy o syndromu rizikového chování v dospívání (syndrom SRCH-D).²⁰

„Světová zdravotnická organizace (WHO) označila dospívající v rozvinutých zemích světa za rizikovou populační skupinu. Odborníci dokonce hovoří o tzv. nové morbiditě mládeže. V ekonomicky vyspělých státech totiž pubescenti a adolescenti podléhají tak nebezpečným trendům, že

20 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

je to bezprostředně ohrožuje na životě, popřípadě to vede k trvalým zdravotním následkům.“²¹

Největšími riziky pro dnešní mládež jsou závislosti, agresivita a nevhodné sexuální chování. Rizikové chování není už jen otázkou jednotlivců, ale též otázkou celospolečenskou. Společnost se snaží na jednu stranu prosazovat svobodu, ale na stranu druhou není připravena na rozbourané mladé lidi a jejich problémy. Společnost musí reagovat na to, že umožnila mladým svobodu. Dnes musí totiž vynakládat nemalé částky peněz na léčbu mladých lidí žijících rizikovým způsobem chování.

Nyní se na jednotlivá rizika podíváme trochu blíže. Pod slovem závislost si asi nejčastěji vybavíme závislost na drogách. Ale mezi závislosti řadíme i závislost na cigaretách, tedy nikotinu a také závislost na alkoholu. Pokud by čtenáři měli možnost alespoň týden pozorovat mládež navštěvující NZDM, jistě by si všimli, že dvě třetiny uživatelů chodí pravidelně kouřit ven do kuřárny a pokud by navíc měli možnost s klienty o kouření cigaret mluvit, dověděli by se, že většina z nich kouří až 10 (či více) cigaret denně. Pokud bychom klienty pozorovali dále, zjistili bychom, že polovina z nich pravidelně pije alkohol (především o víkendech) a dovoluji si odhadovat, že jedna třetina uživatelů k tomu téměř pravidelně užívá marihuanu. Pokud bychom pátrali po příčinách, měli bychom dle mého odhadu začít hledat příčiny hlavně v rodinách a v prostředí, ve kterém dospívající žijí, a kde rodiče sami kouří nebo pijí, často jsou alkoholicí nebo nezaměstnaní.

Pokud se zeptáme občanů České republiky, co si myslí o drogách, je možné, že větší část nám odpoví, že závislosti na drogách (od nikotinu až po tvrdé drogy) se již dnes považuje spíše za normu než za něco výjimečného.²²

Druhým rizikem, jež ohrožuje dnešní mladé lidi, je agresivita. Máme tím na mysli nejen agresivitu mezi lidmi, ale i agresivitu vůči sobě samému. Můžeme

21 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

22 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

sem zařadit další problémy, s kterými se mládež často potýká, a to zvýšený počet sebevražd, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, depresivní a úzkostné stavy, kriminální chování, nerespektování předpisů, vandalství, krádeže i šikanu.²³

Konkrétněji se u adolescenta můžeme setkat s agresivním, vzdorovitým a disociálním chováním s rvačkami, tyranizováním slabších, krutostí ke zvířatům, krádežemi, lhaním a chozením za školu. V adolescenci se mohou objevovat poruchy, a to např. porucha opozičního vzdoru a porucha emocí, projevující se nejčastěji jako deprese. Adolescenti také často trpí sociální fobií, tzn. že mají strach ze ztrapnění se před lidmi.²⁴

Ve většině nízkoprahových klubů nalezneme mezi základními pravidly klubu právě zákaz jakýchkoli projevů agresivity. Přesto se však i v bezpečném prostoru NZDM můžeme čas od času setkat s agresivitou mezi klienty nebo agresivitou klienta vůči pracovníkům.

Třetím nejčastějším rizikem u mládeže je nevhodné sexuální chování. Setkáváme se s kladnými i zápornými názory v debatách o snížení věkové hranice pro sex na věk čtrnáct let. Tělesný vývoj dospívajících se urychluje. Vliv médií a společnosti je tak silný, že mladiství často zahajují sexuální život předčasně.

Nevhodné sexuální chování vede často k předčasným a nechtěným těhotenstvím, někdy i k neplodnosti a k závažným zdravotním následkům vinou pohlavně přenosných chorob.²⁵

Jako reakce na tyto rizikové způsoby života mládeže vznikají mnohé preventivní programy, které jsou ovšem pro stát velkou finanční zátěží. Pomoc mladým lidem se snaží nabídnout krizové linky, poradny nebo nízkoprahová centra. Tato zařízení mají jistě smysl, ale problém rizikového chování příliš

23 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

24 Syndrom rizikového chování v dospívání. [online]

25 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

neřeší, protože lidí, kteří se na tato zařízení obrací je málo. Mnohem více mladých lidí žije ve své svobodě a následky svého rizikového způsobu života příliš neřeší.²⁶

Budeme-li se ptát, proč mladí lidé žijí rizikově, psychologové nám nejspíše odpoví, že mladiství si možná chtějí dodat sebevědomí, zařadit se do vrstevnické skupiny či utéct „do jiného světa“.

Pokud hledáme řešení tohoto problému, tedy jak bojovat proti rizikovému chování mládeže, napadá mne momentálně věc jediná, a to jít mladým lidem příkladem. Možná by každý dospělý člověk měl ukazovat „teenagerům“, že žít se dá i jinak než rizikově. Jít příkladem se snaží i sociálně-pedagogičtí pracovníci, kteří se pokouší dospívajícím pomoci zorientovat se ve svých pocitech i ve složitém světě dospělých.

Uvedli jsme si tři největší rizika, se kterými se současná mládež potýká. Sociálně-pedagogičtí pracovníci by měli tyto (ale i další) rizikové faktory znát a snažit se o nich s uživateli mluvit. Je to jedna z možností, jak přimět mladého člověka, aby se nad svým způsobem života zamyslel a přemýšlel, proč se tak chová.

1.2.3. Vliv rodiny, prostředí a vrstevnické skupiny

Jak bylo již řečeno v předchozích kapitolách, adolescent se postupně osamostatňuje, tedy odpoutává se od vlivů rodiny a vrstevnická skupina má pro jedince často větší váhu. Adolescent žije ve společnosti, která je otevřená, plná nových informací, mnohočetných vzorů a nových technických vymožeností, které utváří prostředí adolescenta a ovlivňují jeho každodenní život. Dospívající jsou vystavováni jiným nárokům, než byli vystavováni jejich rodiče či učitelé v mládí. V multikulturním světě mají mladí na jedné straně větší šance získat zkušenosti, ale na straně druhé mohou též selhat

26 Srov.: FISCHEROVÁ. [online]

v požadavcích kladených společnostmi. Dospívající se snaží vytvořit si vlastní identitu, to je jeho hlavním úkolem v období adolescence. K utvoření identity mu je pomocníkem především vrstevnická skupina. Je tu však riziko vyloučení či diskriminace a objevují se i další obtížné životní situace, se kterými se musí adolescent vypořádat. Pokud jedinec nároky nezvládá sám, je potřeba podat mu pomocnou ruku.

V této kapitole bychom se měli zaměřit na vlivy rodiny, vrstevnické skupiny a společnosti. Protože je tato práce zaměřena na klienty nízkoprahových klubů, tedy na neorganizovanou mládež, budeme probírat především rizika, se kterými se mladí lidé mohou setkat ve svém okolí, tedy doma v rodině, ve vrstevnické skupině, ale i ve společnosti jako takové.

Vliv rodiny:

Vývoj dítěte je v první řadě ovlivněn tím, kdo dítě vychovává, kdo ho ovlivňuje v jeho raném věku, dětství a následně i v dospívání. Výchova dítěte je složitým procesem, na kterém se samozřejmě nepodílí jen rodina, ale i další výchovné instituce a také prostředí, ve kterém dítě tráví volný čas. Vladimír Spousta ve své knize uvádí, že čím je kultura rodičů a okolí harmoničtější a stabilnější, tím méně je pak třeba děti vychovávat. Záleží také na podmínkách, ve kterých děti žijí a na příkladech, které jim okolí poskytuje.²⁷

Rodina jakožto základní výchovný prvek může na dítě působit kladně, ale i negativně. My se nyní zaměříme na negativa, protože hledáme, co je charakteristické pro rizikovou neorganizovanou mládež.

Aby se mladý člověk dokázal sám orientovat v nabídce hodnotových orientací, musí mít zkušenost mravního uvažování. Tato zkušenost mu pak přinese jasnější vnitřní identitu, se kterou se bude schopen svobodně a odpovědně postavit náročným životním situacím. Jedinec se toto může naučit

27 SPOUSTA. 108

nejlépe ve své rodině. Bohužel v dnešní době dochází k velkému selhávání rodin, k rozvodům a k přednosti kariéry před rodinou, a tak je dnes úkol, tedy pomoci v orientaci mladistvým, přenášen na pracovníky pomáhajících profesí, kteří jsou často jediní, kdo tvoří mladým lidem pevnou oporu v nejistotě dospívání.²⁸

Vezmeme-li v úvahu, že na adolescenta působí hormonální změny, které mají vliv i na jeho psychiku, jistě si umíme představit, jaký zmatek se v dospívajícím odehrává. Adolescent může mít pocity nejistoty, nezvládá se orientovat v obtížných životních situacích²⁹, a tak se může objevit rozkolísanost prožívání a projevů pubescenta. Ten pak bývá ve vztahu k dospělým (k rodičům, pedagogům...) uzavřenější, ve svém chování impulzivní, nepředvídatelný a silně vztahovačný.³⁰

Můžeme zase pouze odhadovat, z jakých rodin klienti NZDM pocházejí, ale pokud bychom se s klienty na toto téma bavili, dověděli bychom se nejspíše, že většina z nich pochází z neúplných, rozvedených rodin, někteří dokonce vyrůstali v ústavní péči. Jsou samozřejmě i klienti, kteří mají dobré rodinné zázemí, a přesto se dostali do problémů a neví si rady s dospíváním. Mohou na ně i přes správnou výchovu rodiny působit jiné negativní faktory, které zapříčiňují to, že se mladý člověk přestává orientovat ve složitých životních situacích.

V rodině se mohou objevovat i další negativní faktory, které mají opravdu těžký dopad na vývoj dětí, ale jsou to faktory těžko zjistitelné pro sociálně-pedagogického pracovníka v NZDM. Jedná se o různé podoby fyzického či psychického násilí, ať už mezi rodiči a dětmi nebo mezi rodiči samotnými. Dále je velmi negativním faktorem alkoholismus rodičů, zneužívání drog,

28 Srov.: KLÍMA. *Kontaktní práce*. 47

29 Pozn.: „Obtížná životní situace“ podle pojmosloví České asociace streetwork znamená, že cílová skupina zažívá situace, ve kterých se těžce orientuje a které jsou obtížně řešitelné vlastními silami. Např.: rozpad rodiny, partnerské problémy rodičů, životní krize, apod.

30 ČÁKIOVÁ. [online]

domácí násilí, apod. O těchto problémech dospívající z pravidla neradi mluví a raději tráví volný čas venku s kamarády a od problémů si pomáhají alkoholem či drogami.

Na vývoj dítěte má vliv i nezodpovědný přístup rodičů, problematický výchovný styl rodičů, špatná rodinná atmosféra nebo pokud jsou děti svědky či oběťmi jakéhokoli násilí. Výsledkem špatného rodinného zázemí je narušené sebevědomí adolescenta, ztráta vlastní hodnoty, odlišný životní styl, raný kontakt s alkoholem a drogami, ztráta empatie či bezohlednost.³¹

Uživatelé služeb nízkoprahových klubů jsou mladí lidé, kteří v problematickém věku dostávají od svého okolí málo podnětů k jejich rozvoji, a proto často dochází k takzvané rezignaci a k neorganizovanému trávení volného času. Jedinec se pak stává pasivním, má omezené sociální kontakty, snížené vědomí povinnosti nebo dokonce ztratí hodnoty povinnosti a snižuje se úroveň rozvoje vlastní osobnosti.³²

Často pak dochází k „bludnému“ kruhu, kdy se dospívající bouří a rodič – jakožto dospělý člověk s mnoha problémy, ať už finančními, pracovními, atd. – se bouří také. Nechápe své dospívající dítě a dospívající zas nechápe svého rodiče. Dochází k častým hádkám, k neporozumění nebo k nefungující komunikaci. Adolescent se v situaci nedokáže sám zorientovat, a tak hledá řešení u vrstevníků, popř. kontaktních pracovníků nebo v horším případě si ulevuje alkoholem či drogami.

Mladý dospívající člověk s rozbouřenými hormony nejvíce touží po spravedlivém jednání, chce si zachovat své soukromí a chce mít svá tajemství. Po rodičích pak požaduje, aby mu důvěřovali a naslouchali mu. Pokud se tak neděje, adolescent uniká do jiného světa, bohužel je to často svět plný nebezpečí a nejistoty.

31 Srov.: LAINOVÁ. [online]

32 SPOUSTA. 23

Vliv vrstevnické skupiny

„Být mladý znamená patřit k nějaké skupině, někam náležet a hledat identitu. Mladí je o přátelství a přátelé se scházejí ve skupinách. Není tedy divu, že ti kdo pracují s mládeží, musí znát mechanismus působení skupin.“³³

Nyní bychom si ve stručnosti načrtli, jak na adolescenta působí vrstevnická skupina, ta má totiž na vývoj adolescenta velký vliv.

Vrstevnická skupina je po rodině druhým nejdůležitějším socializačním činitelem. Skupina nabízí adolescentovi pocit sounáležitosti a pocit, že „někam patří.“ Nabízí pocit nezávislosti na dospělých a adolescenti v partě hledají oporu a ochranu. Ale k tomu, aby skupina jedinci toto vše poskytovala, je potřeba se podřídit skupinové normě, což ale může znamenat i účast na sociálně – patologických činnostech (např. majetková trestná činnost, užívání drog, alkoholu, apod.).

Sdružování do skupin má ale i své klady. Lidé se sdružují, aby se mohli navzájem podporovat a povzbuzovat. Pokud se tedy jedinec svěří kamarádovi v partě s problémem, je tu možnost, že kamarád jedince nejen podpoří, ale možná ho i napadne způsob, jak problém vyřešit. Skupina nebo parta je přechodem mezi světem dětství a světem dospělých. Plní funkci socializační a mladí lidé se navzájem učí být dospělými. Ve skupině se jedinci učí sdílet radosti, ale i starosti. Typické jsou třeba „holčičí“ party, kde se dlouhé hodiny vedou debaty o chlapcích, a tak si dívky zkoušejí osvojit, co je přijatelné v partnerských vztazích.³⁴

Ve skupinách se mladí lidé také účastní kulturních akcí, koncertů a diskoték. Bez „party“ by jedinci sami na akci většinou nešli. Pokud mladým lidem

33 LEVERMORE. 89

34 LEVERMORE. 83 – 84

pracovníci NZDM nabízejí např. nějakou společnou kulturní akci, nejprve se většinou ptají, kdo tam bude a je-li už někdo přihlášen.

Vrstevnická skupina má na jedince silný vliv, ale záleží na tom, zda jedince ovlivňuje dobrým či špatným směrem. V každé skupině platí určité skupinové normy. Normy jsou v každé skupině individuální. Parta může jedinci pomáhat, podporovat ho a jedinec se v ní zas na oplátku může naučit pomáhat a naslouchat druhým. Jelikož chce adolescent „někam patřit“ (za každou cenu), může se však dostat do skupiny, v níž je normou pití alkoholu, užívání drog, kouření, vandalství nebo různé formy agrese či násilí. Pokud mohou čtenářům nabídnout příklad klientů NZDM, tak častou skupinovou normou bývá např. pití alkoholu. Dá se konstatovat, že adolescent pokud je sám bez party, tak si alkohol nekoupí. Kdežto ve skupině pijí všichni a pije i jedinec, který by normálně sám nepil, protože dodržuje skupinovou normu a pití alkoholu je znakem, kterým ukazuje, kam patří.

Vliv prostředí

Prostředí, ve kterém žijeme a které nás obklopuje, na nás dennodenně působí, a to faktory kladnými i zápornými. Nebudeme se zabývat životním prostředím, ani ekologií, pokusíme se však vystihnout, jak působí prostředí na mladého dospívajícího člověka.

Práce je zaměřena na neorganizované děti a mládež navštěvující nízkoprahový klub Vrtule v Praze 8. Jedná se tedy o mládež, jež vyrůstala ve městě, většinou na sídlišti. Velká města a sídliště jsou nositeli oslabené sociální kontroly, tzn. že na sídlišti a ve městě jsou lidé anonymní, což u mládeže vede k tomu, že se například méně bojí páchat přestupky nebo vandalství.

Moderní doba postupuje kupředu, a tak je v současné době mnohem víc tolerantní k určitým formám nežádoucího chování. Někteří dospělí tolerují pití alkoholu u mládeže a trafikanti i přes zákaz prodávají tabákové výrobky

mladistvým. Posouvá se hranice první zkušenosti s alkoholem a v současné době často mládež poprvé zkusí pít alkohol už mezi 9. – 11. rokem.³⁵

Snadný přístup k návykovým látkám způsobuje, že například $\frac{3}{4}$ dospívajících vyzkouší cigarety již před 15. rokem.³⁶

Mladiství mají také ve městě a na sídlišťích jednoduchý přístup k hracím automatům, k drogám, k non-stop zastavárnám, apod. To může vést k patologickému hráčství, k propadnutí sázení a ke snadnému získání peněz v zastavárnách výměnou za ukradené věci.

Denně jsme obklopeni nesčetným množstvím reklam, které určují, co je a není v módě. Dospívající, který chce být uznávaný mezi svými vrstevníky, je tedy „povinen“ sledovat módní trendy a být „in“.

Reklamy nejsou jediným mediálním faktorem. Se vzrůstajícím počtem počítačů, který dnes vlastní již každá moderní rodina, se objevil fenomén počítačových her, jejichž časté hraní může vést až k závislosti na počítačových hrách. Říká se: „Kdo si hraje, nezlobí.“, a tak není divu, že rodiče, kteří žijí ve stresu a téměř pořád pracují, a pak nemají energii věnovat se dětem, rádi investují do počítačů, televizorů, moderních mobilů, iPodů, MP3 přehrávačů a jiných technických vymožeností, které děti zabaví.

Počítačové hry však ukrývají nejedno riziko pro dospívající mládež. Mohou být totiž alternativním modelem reálného světa. Dalším rizikem může být napodobování násilí podle her či větší projevy verbální i fyzické agresivity. Při velmi častém hraní PC her může dojít i ke ztrátě rozlišení mezi skutečným a virtuálním světem.

Pokusili jsme se vystihnout největší rizikové faktory, které mají často vliv na vývoj adolescenta. Jistě bychom rizikových vlivů našli více, ale snažili jsme se popsat především ty, které nejčastěji ovlivňují uživatele služeb nízkoprahových klubů.

35 Srov.: LAINOVÁ. [online]

36 Srov.: LAINOVÁ. [online]

Než se dostaneme konkrétněji ke klientům NZDM Vrtule, shrňme si, co jsme v předchozí kapitole popsali. Zaměřili jsme se na základní vlivy, které mohou ovlivňovat vývoj dospívajícího mladého člověka. Popsali jsme vlivy tělesné, sociální i vlivy prostředí, rodiny a vrstevnické skupiny. A to především faktory negativní, jež zapříčiňují rizikové chování mládeže, která má problémy se zařadit do běžné společnosti.

2. NZDM, klub Vrtule a cílová skupina

V následující kapitole se zaměříme nejprve na to, co je to nízkoprahový klub pro děti a mládež (NZDM), co je to nízkoprahovost a jak obecně může vypadat nízkoprahová sociální služba pro děti a mládež. Popíšeme, jak vypadá kontaktní práce a co dělá kontaktní pracovník s neorganizovanou mládeží. V druhé části kapitoly bychom se konkrétně zaměřili na nízkoprahový klub Vrtule v Praze Kobylisích v Salesiánském středisku mládeže a popsali jaký je jeho cíl, principy a poslání a především se zaměříme na cílovou skupinu. Protože chceme zjistit, co je charakteristické pro cílovou skupinu navštěvující NZDM na příkladu NZDM Vrtule, zkusíme čtenáři přiblížit, jaká mládež do klubu chodí, jak se zde s mladými lidmi pracuje, jaké skupinky se v klubu objevují a co je pro ně podle sociálních kontaktních pracovníků charakteristické.

2.1. Nízkoprahovost, kontaktní práce a cílová skupina NZDM

Následující kapitola bude věnována vysvětlování pojmů, které jsou potřebné k ucelenému porozumění charakteristického chování klientů klubu Vrtule. Vysvětlíme pojmy *nízkoprahovost*, *kontaktní práce* a obecněji popíšeme *cílovou skupinu* nízkoprahových klubů pro děti a mládež.

2.1.1. NZDM a nízkoprahovost

Nyní budeme popisovat nízkoprahový klub a co znamená pojem nízkoprahovost. Tyto základní pojmy budeme vysvětlovat pro komplexní pochopení souvislostí k tématu neorganizovaná mládež.

Pojem nízkoprahový klub může být matoucí. Člověk, který tento název slyší poprvé, se může domnívat, že se jedná o klub s bezbariérovým přístupem pro

občany s tělesným postižením. Což je samozřejmě omyl. Nízkoprahový klub pro děti a mládež by se dal laicky vysvětlit jako klub s „nízkými prahy“, ovšem obrazně řečeno. NZDM je zjednodušeně řečeno klub určený pro mladé lidi se snadným přístupem, tzn., že je vstup do zařízení zdarma a otevírací doba klubu je v době, kdy mají dospívající čas, apod.

Na základě myšlenek o neorganizované mládeži, která se dostává do konfliktu s většinovou společností, začaly vznikat nízkoprahové kluby, prostory kde má klient možnost smysluplně trávit volný čas, kde se může cítit bezpečně, může se zde bavit s kamarády i pracovníky, ale zároveň se mu dostává odborné pomoci od kontaktních pracovníků. Jako kontaktní pracovnice pracující v NZDM Vrtule si dovoluji definovat nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jako jeden z druhů sociální služby. NZDM patří mezi novější typy zařízení, kde jsou jednou z hlavních nabídek volnočasové aktivity, ať už toto poskytnutí považujeme za službu nebo za prostředek. Nízkoprahový klub dále nabízí prostor pro sdílení společných zážitků, prostor pro trávení volného odpoledne či večera a bezpečný prostor s nabídkou sociální pomoci.

V příjemném prostředí může lépe vzniknout vztah mezi klientem a kontaktním pracovníkem, a mohou tak společně lépe sdílet radosti i starosti. Klienti pak přicházejí do klubu, do jim známého a přirozeného prostředí, kde si mohou popovídat s pracovníky, kteří mladé lidi doprovázejí v těžkém období dospívání.

Nízkoprahový klub pro děti a mládež, jakožto akreditovaná sociální služba, by měl naplňovat standardy kvality sociálních služeb³⁷. Avšak záleží na každém klubu, jak tyto standardy naplní. Každý klub si sám nastavuje svá pravidla a program klubu přizpůsobuje dle potřeb daného prostředí a klientele. Standardy kvality sociálních služeb pro NZDM vypracovala Česká asociace

37 Pozn.: Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a oblastí vztahů mezi poskytovatelem a osobami. Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. § 99 [online]

streetwork (ČAS) a slouží jak pro posuzování kvality, tak jako vodítko pro pracovníky.³⁸

V zákoně 108/2006 Sb. v §62 jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež definovány jako ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.³⁹

Mezi činnosti NZDM patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Pracovníci mohou klientům v případě potřeby zprostředkovat kontakt se společenským prostředím. Dále v NZDM probíhá sociálně terapeutická činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁴⁰

Hlavním posláním NZDM podle pojmosloví České asociace streetwork je usilování o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytovat jim informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.⁴¹

Ráda bych se na závěr této podkapitoly zastavila u pojmu „nízkoprahovost“ a blíže ho vysvětlila. Domnívám se, že tento pojem přiblíží, z čeho NZDM vycházejí.

Charakteristické pro nízkoprahovost je například dostupnost, a to jak dostupnost časová, tak místní (klub by se měl vyskytovat tam, kde jsou přirozená teritoria klientů), ale také dostupnost peněžní (tzn. že služby v NZDM jsou zpravidla poskytovány zdarma). Dále se s nízkoprahovostí váže

38 Srov.: Výkonný výbor ČAS. [online]

39 Srov.: Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. § 62. [online]

40 Srov.: Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. § 62. [online]

41 Srov.: Publikace pojmosloví NZDM. [online]

možnost nezávazné orientace v nabídce služeb spolu s přijetím otevřené diskuse, tzn. klient se může, ale i nemusí účastnit nabízených aktivit, může k nim vyjádřit svůj názor nebo uspořádat vlastní akci. Pracovníci NZDM by měli respektovat to, jak o problémech klient mluví nebo že o některých věcech mluvit nechce. A na konec se s nízkoprahovostí pojí pojem bezpečnost, která se dá popsat jako bezpečnost nejenom v prostorách NZDM, ale i bezpečnost klienta, která je zaručena jeho anonymitou (služba mu je poskytována anonymně, klient může vystupovat pod přezdívkou, pracovník slibuje mlčenlivost, apod.).⁴²

2.1.2. Kontaktní práce

Kontaktní práci bychom ve zkratce mohli popsat jako práci založenou na kontaktu. Jde o kontakt a následně vztah mezi pracovníkem a klientem.

Kontaktní pracovníci NZDM se snaží setkávat s dětmi a mládeží, u kterých si myslí, že by pomoc a podpora byla prospěšná (např. Děti a mládež trávící volný čas rizikovým způsobem, děti na útěku, mladistvé prostitutky, závislí, gambleři, členové pouličních gangů, nezletilí vykradači aut, atd.).⁴³ Chtějí pomoci jednotlivcům i sociálním skupinám zorientovat se a naučit se přijmout širší okolní svět, který přesahuje zúžený rámec jejich skupinového vidění. NZDM si většinou tedy kladou za cíl rozšiřovat životní příležitosti, zprostředkovávat řešení každodenních problémů, zmírňovat nebezpečí, která hrozí z vyhocených společenských konfliktů.⁴⁴

Nezbytnou součástí kontaktní práce je navázání osobního kontaktu mezi pracovníkem a klientem. Je potřeba utvořit vztah založený na důvěře, a to oboustranné. Definice kontaktní práce zní: „...komplex nízkoprahově organizovaných psychosociálních služeb, jejichž cílem je

42 Srov.: KLÍMA. *Kontaktní práce*. 14 – 15

43 Srov.: KLÍMA. *Kontaktní práce*. 11

44 Srov.: KLÍMA. *Bulletin Éthum 39/2003*. 41

vytvářet podmínky pro navázání kontaktu – vztahu a konkrétní práci s jednotlivci (a sociálními skupinami), kteří se vyhýbají či nevyhledávají standardní institucionální pomoc a u nichž je důvodný předpoklad potřeby a účelnosti této pomoci.⁴⁵

Podle pojmosloví NZDM České asociace streetwork je kontaktní práce definována jako způsob a metoda práce, pomocí které vytváříme prostor a situaci pro realizaci drobných individuálních plánů – cílených intervencí. Jde o vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétního výkonu (činností a služeb). Jedná se o specifický druh kontaktu s uživatelem, který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování hranic komunikace s uživatelem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v přirozeném prostředí uživatele (např. v kontaktní místnosti, na ulici, v klubu).⁴⁶

V praxi kontaktní práce vypadá tak, že pracovník cíleně navazuje rozhovor s uživatelem služby a společně hledají cíle využití služby. Jako příklad nám může posloužit případ klienta, který se například neúčastní fotbalového turnaje a stojí bokem. Pracovník se ho tedy ptá, proč se nechce účastnit a zjišťuje, co by klienta například zajímalo jiného, apod.

2.1.3. Neorganizovaná mládež

Nyní bychom se měli zaměřit na děti a mládež, s kterými probíhá kontaktní práce v NZDM nebo na ulici. Ale zmíníme se i o mladých lidech, kteří do NZDM nechodí a tráví svůj volný čas neorganizovaně.

Nízkoprahové kluby (NZDM) se snaží být přirozeným prostředím pro děti a mládež, které nemají nebo nemohou trávit volný čas organizovaně

45 BODLÁK. 42 – 44

46 Srov.: Publikace pojmosloví NZDM. [online]

(např.: rodiče se nevěnují svým dětem nebo nemají finance na zaplacení kroužků, apod.).

Pod „nálepku“ neorganizovaná mládež můžeme zařadit především děti a mládež, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci (obtížné životní události, konfliktní společenské situaci, v omezujících životních podmínkách), a které nejsou schopny samy zabezpečovat a uspokojovat svoje životní potřeby. Samozřejmě je potřeba vzít v úvahu krizové období dospívání a budování vlastní identity. Dospívající neorganizovaný mladý člověk s vyhraněným způsobem trávení volného času patří do nějaké skupinky mladých lidí, například se může považovat za sprejera, skateboardistu (jezdec na skateboardu), bajkera (jezdec na kole BMX specializovaném k ježdění po překážkách), punkera (poslouchající hudbu punk) nebo může patřit do některého z fanclubů fotbalu, apod. Jak jsme již popisovali v předchozích kapitolách, jsou to skupiny lidí, ve které jedinci narůstá sebevědomí, uvědomuje si identitu a snaží se dodržovat skupinové normy, které však často svádějí k rizikovému jednání, k pití alkoholu a konzumaci tabákových výrobků či drog. Z těchto informací nám na konci rovnice vyjde člověk, který sice našel své místo v nějaké skupince, našel určitý styl, ale zároveň je vystaven mnoha rizikům, která se pojí s životem ve skupině.

Proto si nízkoprahové kluby často dávají za cíl hovořit s mladými neorganizovanými lidmi a pokusit se jim pomoci zorientovat se a získat určitý objektivní náhled na životní situace.

V přirozeném prostředí klubu se tedy koná kontaktní, sociálně-pedagogická a poradenská práce, kde se mladým lidem v obtížné životní situaci nabízí pomoc a podpora při zvládnutí životních úkolů. NZDM se snaží vytvořit příjemné prostředí, ve kterém by se problémoví a rizikovní klienti cítili dobře. Již jsme v předchozích kapitolách zmínili, že období adolescence je provázeno mnohými komplikovanými událostmi a negativními zkušenostmi, ale neorganizovaná mládež si málokdy uvědomuje potřebu odborné pomoci,

a proto běžně nevyhledávají obvyklé a standardní formy služeb (např. psychologickou, sociální, zdravotní, atd.).⁴⁷

Pokusíme se ještě trochu přiblížit mladého neorganizovaného uživatele služeb. Je to klient, který se může pohybovat ve věkových skupinách od 6 do 12 let, 13 – 18 let nebo 19 – 26 let. Žije například na sídlišti, tedy v konkrétní lokalitě, kterou lze vymezit sociálně i geograficky. Často se nechce nebo nemůže zapojit do standardních volnočasových aktivit (nemá například peníze na zaplacení fotbalového kroužku) a dává tedy raději přednost pasivnímu trávení volného času mimo domov a má vyhraněný životní styl. Tento klient je velmi ovlivněn různými činiteli jako je například rodina, školní prostředí a vrstevnická skupina. Klient s některým výše popsaným problémem je mladým člověkem hledajícím odpovědi na mnoho otázek, dostává se dennodenně do konfliktů s okolím a často nerozumí tomu, co se děje kolem něho i s ním samotným. Takto bychom mohli ve stručnosti a jednoduchosti popsat ukázkového neorganizovaného mladého člověka nebo klienta NZDM. Blíže však konkrétněji o klientech až v následujících kapitolách.

47 Srov.: KLÍMA. *Kontaktní práce*. 11

2.2. Nízkoprahový klub Vrtule v Praze – Kobyliších

Dosud jsme hovořili o nízkoprahových zařízeních obecně. Nyní se zaměříme na jeden konkrétní klub, NZDM Vrtule v Salesiánském středisku mládeže v Praze, v Kobyliších. Nejvíce se budeme věnovat klientele, kterou chceme charakterizovat a přiblížit čtenáři.

Klub Vrtule funguje v rámci Salesiánského střediska mládeže v Praze – Kobyliších jako jeden z nabízených projektů, a to od roku 2001. V roce 2003 byl transformován na klub nízkoprahový a v roce 2004 se klub stal členem České asociace streetwork (ČAS), oborové organizace zastřešující nízkoprahová zařízení. V roce 2007 klub úspěšně absolvoval hodnocení kvality poskytovaných služeb ČASu a ve stejném roce se stal poskytovatelem sociálních služeb registrovaným MPSV.⁴⁸

Nízkoprahový klub Vrtule, nabízí bezpečný prostor mladým lidem ve věku 13 – 20 let. Mladí lidé zde mohou trávit libovolně svůj volný čas, mohou si popovídat s přáteli či s pracovníky a mohou zde realizovat své nápady. Do klubu může přijít kdokoli, kdo respektuje pravidla klubu a kdo spadá do cílové skupiny. Vstup do klubu je dobrovolný a bezplatný, tzn. že klient může přijít kdykoli a odejít kdykoli (v rámci otevíracích hodin) a za pobyt, poskytované služby ani aktivity nemusí nic platit. Jedinou hlavní podmínkou pro klienty je dodržovat pravidla klubu.

Klub má k dispozici velký prostor s fotbálkem, karambolem, šípkami, podiem i s hudebním vybavením. V prostorách klubu nalezneme i kontaktní místnost, počítač s internetem a posezení s pohovkami a stolem. Nevýhodou je složitější vstup do klubu, který vede přes jiný volnočasový program Oratoř.

V současné době se ale již řeší s architektem a úřady, jak vybudovat přímý vstup do Vrtule z ulice, který by podle odhadů mohl být do konce roku 2009 dokončen, aby se prahy klubu Vrtule staly ještě nižšími.

48 Srov.: Výroční zpráva 2007 Salesiánského střediska mládeže, o.p.s. [online]

V klubu pracuje 5 zaměstnanců. Na službě v klubu jsou vždy dva pracovníci, nejlépe v zastoupení ženy a muže. Do klubu dochází jednou týdně dobrovolnice.

Při klubu Vrtule v lednu 2009 vznikl příklubový streetwork. Dva pracovníci se jednou týdně pohybují po vytipovaných místech na Praze 8 a oslovují mladé lidi na ulici s nabídkou sociální pomoci v klubu Vrtule.

Tým pracovníků NZDM Vrtule je jednou měsíčně supervidován odborným supervizorem a organizace spolupracuje i s ostatními návaznými sociálními organizacemi z Prahy 8. Každý týden probíhají pracovní porady, kde si pracovníci vyměňují důležité informace ze služeb a hledají řešení složitějších klientských případů. Každý z pracovníků také každoročně vypracovává svůj individuální vzdělávací plán.

Tolik velmi stručně ke klubu Vrtule. Následně se budeme věnovat konkrétnějším tématům týkajících se NZDM Vrtule.

2.2.1. Cíl a poslání NZDM Vrtule

„Posláním nízkoprahového klubu VRTULE je zlepšit kvalitu života cílové skupiny - dětí a mládeže z Prahy 8 a části Prahy 9, která se ocitla v nepříznivé životní situaci. Usilovat o pozitivní změnu v jejich životním způsobu. Umožnit jim smysluplně a aktivně trávit volný čas a snižovat jejich podíl na nepříznivém klimatu v části velkoměsta (kriminalita, anonymita, nezáměr o druhého, násilí...). Poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.“⁴⁹

NZDM Vrtule má stanovené dlouhodobé cíle. V klubu Vrtule se uplatňuje práce na poli primární a sekundární prevence. Pracovníci se snaží pracovat především na základě principů nízkoprahovosti a poskytují sociální služby

49 Srov.: Veřejný závazek nízkoprahového klubu Vrtule. [online]

v souladu se zákonem 108/2006 Sb. O sociálních službách, se Standardy kvality sociálních služeb a s Etickým kodexem sociálního pracovníka.⁵⁰

Mezi cíle poskytovaných služeb patří především dlouhodobá a soustavná práce s jedincem na pozadí skupiny, která chce zlepšit kvalitu života uživatelů služeb. Pracovníci se snaží pomáhat klientům při zvládnání jejich obtížných životních situací a podporovat začlenění do vrstevnické skupiny i do společnosti. Je také nabízena asistence při realizaci svépomocných aktivit vycházejících z nápadů cílové skupiny a rozšiřování životních příležitostí uživatelů služeb. V NZDM je dále poskytována pomoc, poradenství, doprovod a podpora celostního rozvoje člověka. Poskytovaná služba se snaží snížit sociální rizika vyplývající z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování, zvyšovat sociální dovednosti a kompetence uživatelů služeb a pomáhat uživatelům služeb při zvládnání vývojových stádií adolescence.⁵¹

NZDM Vrtule si stanovila tři nejzákladnější principy. Na těchto principech stojí poskytování služeb a kontaktní práce probíhající v klubu. Jsou to principy: nízkoprahovost (tedy reálná dostupnost), dobrovolnost a rovnost.⁵² Pracovníci se tedy snaží co nejvíc se přiblížit klientům, zároveň je do ničeho nenutit a chovat se k nim jako k rovnoprávným občanům.

⁵⁰ Srov.: Veřejný závazek nízkoprahového klubu Vrtule. [online]

⁵¹ Srov.: Výroční zpráva 2007. [online]

⁵² Srov.: Veřejný závazek nízkoprahového klubu Vrtule. [online]

2.2.2. Cílová skupina NZDM Vrtule

V následující kapitole se budeme blíže zabývat cílovou skupinou NZDM Vrtule. Cílem této kapitoly bude přiblížit čtenáři, kdo je vlastně typickým uživatelem služeb v NZDM Vrtule, jaké skupinky se v klubu objevují, jaký je podle pracovníků jejich nejčastější životní scénář. Ukážeme pohled na klienty ze strany pracovníků a v praktické části pak budeme vyhodnocovat dotazníky vyplněné klienty samotnými. Následující informace vyplývají z neformálních rozhovorů s pracovníky NZDM Vrtule a z vlastní praktické zkušenosti.

Přesné vymezení cílové skupiny NZDM Vrtule zní: „Mladí ve věku 13 – 20 let žijící především v lokalitě Prahy 8 a 9, zažívající nepříznivé životní situace, omezující životní podmínky nebo konfliktní společenské situace, kteří se nechťejí nebo nemohou účastnit běžných forem trávení volného času a ani jiné institucionalizované formy pomoci a péče. Dávají přednost pasivnímu trávení volného času a mají vyhraněný životní styl, který může vést ke konfliktu s společností či zákonem.“⁵³

Jak již bylo řečeno v kapitolách předchozích, klub Vrtule je určen především pro děti a mládež ve věku od 13 do 20 let. Toto věkové rozhraní si klub stanovil již na začátku svého působení, a to na základě informací o jednotlivých obdobích adolescence. Klub Vrtule se snaží být bezpečným místem pro uživatele, tudíž by bylo obtížné věnovat se skupinám s velkým věkovým rozpětím a dohlížet na jejich bezpečnost. Děti mladší 13-ti let mají možnost navštěvovat jiné programy nabízené střediskem, v klubu pro ně není bezpečný prostor, protože se zde pohybují často i téměř dospělí klienti, kteří mají již jiné zájmy než děti mladší. Mládež starší 20-ti let má také vstup do klubu ve většině případů zakázán. Klub si tuto hranici stanovil na základě zkušeností jiných sociálních pracovníků. Pracovníci se domnívají, že klient starší 20-ti let by již měl být ve většině případů samostatným a zajištěným

⁵³ Srov.: Veřejný závazek nízkoprahového klubu Vrtule. [online]

člověkem. Mládež nad 20 let již většinou ani NZDM nevyhledává, má již jiné zájmy, práci a jiné přátele. Klub je pro ně většinou jen prostor s fotbálkem zadarmo, své problémy jsou schopni si vyřešit vlastními silami.

Pokud bychom se do klubu podívali z pohledu etnického a zaměřili se na jednotlivé vrstevnické skupiny či party, tak se dají popsat dvě dominantní skupiny navštěvující klub v poslední době. Je to skupina romská a skupina neromská. Romové navštěvovali intenzivně klub především v období přibližně od začátku roku 2008 do března 2009. Jejich přítomnost v klubu s sebou samozřejmě nesla mnohé potyčky mezi klienty romskými a neromskými (konflikty byly oboustranně vyvolávány) a tzv. „boj o prostor v klubu“. Nakonec se však situace ustálila, klienti si na sebe vzájemně zvykli a v klubu tak služby využívaly obě skupiny uživatelů. V současné době, tedy po březnu 2009, však romští uživatelé přestali tak často docházet a nyní převažují klienti neromského původu.

Zaměříme-li se na podrobnější popis skupinek navštěvující klub, jsou to především skupinky skateboardistů, technařů, dívčí party a pak často dvojice až šestice nejlepších kamarádů či kamarádek, kteří spolu chodí do třídy ve škole nebo bydlí ve stejné lokalitě. Občas se stane, že do klubu zavítají i jednotlivci, kteří cíleně přicházejí popovídat si s pracovníky.

Podle pozorování a výpovědí pracovníků navštěvují klub více chlapci než dívky. Průměrný věk je pracovníky odhadován na 16 let a nejčastěji chodí mládež do klubu zahrát si fotbálek nebo si popovídat. Mezi další velmi využívané volnočasové aktivity patří karambol, šipky, karty nebo malování návrhů na „sprejování“. Mladí lidé v klubu si velmi často potrpí na značkové oblečení, které souvisí především se stylem hudby, který poslouchají. Hudba je velkým ukazatelem nejnovější módy, a tak se skoro každý půlrok ukazuje, že se styl u uživatelů často mění – dříve klubem zněl hlavně hip hop, později r'n'b, v současné době často i techno, drum'n'base a jungle.

NZDM je sice službou anonymní a dobrovolnou, ale témata týkající se rodinného života nejsou často probírána, protože klienti mají pocit, že pokud by pracovníkům naznačili rodinné problémy, mohli by je pracovníci šířit dál na sociální odbor, apod. V tomto ohledu klienti pracovníkům příliš nevěří. Druhým důvodem, proč klienti o rodinném zázemí nemluví, může být i to, že rodinnou situaci vnímají jako normální nebo běžnou situaci a neuvědomují si rizika neúplných nebo narušených rodin.

Podle odhadů pracovníků většina klientů studuje na základní či střední škole (učilišti). Nejčastějšími tématy rozhovorů jsou právě školní záležitosti a také vztahy. Uživatelé se vyrovnávají s těžkým obdobím adolescence, a tak také často řeší svoji postavu, svůj vzhled, nedostatek peněz a zařizování brigád. Podle odhadů téměř všichni klienti klubu kouří a pijí alkohol (ať už příležitostně či pravidelně). To je bohužel skupinovou normou teenagerů žijících v lokalitě Kobylis, kteří většinu času tráví venku a mimo domov.

Nejčastěji poskytovanými službami je podle pracovníků poradenství ohledně školy, vztahů a hledání práce. Dále se pracovníci také podílejí na přípravách aktivit, které si klienti sami vymýšlejí (např. diskotéky, turnaje, apod.). Také často dochází k debatám o pravidlech klubu, které jsou klienti povinni dodržovat. Klienti většinou pravidla dodržují a respektují, ale ptají se, proč taková pravidla jsou a jaké sankce je čekají, pokud pravidla dodržovat nebudou. Zde pak vzniká prostor pro debatu o společenských normách.

Charakteristického klienta klubu Vrtule lze tedy popsat jako uživatele, který zažívá náročné období adolescence a často se také dostává do konfliktních společenských situací. Uživatelé klubu Vrtule jsou z lokality Prahy 8, popř. Prahy 9 a většinou se nemohou nebo nechtějí zapojovat do standardních volnočasových aktivit nebo se vyhýbají běžným institucím nabízejícím pomoc a péči. Klienti dávají tedy přednost pasivnímu trávení volného odpoledne či večera a mají vyhraněný životní styl. NZDM se snaží nabídnout alternativu,

tedy příjemné prostředí s otevřenými pracovníky, kteří se snaží nabídnout alternativu k pasivnímu vysedávání na lavičkách.

3. Praktická část – výzkum pomocí dotazníků

3.1. Úvod

V kapitole předchozí jsme klienty klubu Vrtule popisovali z pohledu pracovníků. V následující kapitole budeme rozebírat dotazníkové odpovědi klientů a zabývat se jejich pohledem na sebe samé.

Cílem této kapitoly je pokusit se najít společné charakteristické rysy klientů NZDM Vrtule a přiblížit tak čtenářům typického dospívajícího člověka s rizikovým způsobem chování.

3.1.1. Cíl dotazníku

Výzkum klientů klubu Vrtule pomocí dotazníků si kladl za cíl zjistit charakteristický profil typického návštěvníka NZDM Vrtule. Součástí dotazníku bylo zjištění rodinného zázemí, průměrného věku, náplně volného času, nejčastějších problémů i toho, zda klub navštěvují více chlapani či dívky.

Je nutno dodat, že klub navštěvují jednotlivci s individuálními zájmy a s různými problémy. Cílem dotazníku tedy není zařadit klienty do určité skupiny lidí. Cílem dotazníku bylo však alespoň trochu přiblížit typického klienta NZDM čtenářům. Tato myšlenka vznikla na základě toho, že veřejnost často netuší, co jsou to nízkoprahové kluby, pro koho jsou určeny a kdo je vlastně uživatelem služby.

Dotazníkovým šetřením chceme především zjistit, proč klienti navštěvují NZDM, jaké mají rodinné zázemí, jaké nejčastější problémy musejí řešit, co nejčastěji dělají ve volném čase, a zda kouří či pijí alkohol.

3.1.2. Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou klienti NZDM Vrtule, v Praze 8 – Kobylisích, kteří jsou ve věku 13 – 20 let. Svůj volný čas tráví na ulici a jsou vystavováni riziku patologických jevů. Často jde o děti z narušených nebo neúplných rodin, které se snaží „nebýt“ doma. Právě pro ně je NZDM místem, kam rádi chodí a cítí se zde bezpečně.

Dotazník byl vyplňován klienty, kteří navštívili klub v květnu 2009. Většina z nich byly neromského původu a asi 4 dotazníky vyplnily romské děti. Celkem bylo do hodnocení zařazeno 16 platných dotazníků.

3.1.3. Sběr dat

Klienti klubu Vrtule byli požádáni pracovníky klubu, jestli by byli ochotni vyplnit anonymní dotazník sloužící pro studijní účely. Pokud klient souhlasil, bylo mu vysvětleno, jak postupovat při vyplňování. Pokud si nevěděl s některou z otázek rady, mohl se pracovníků zeptat a poradit se. Za vyplnění dostali klienti malou odměnu, která je snad motivovala k pravdivému vyplnění.

Vyplňování dotazníků ve většině případů klienty baví a občas vznikne i debata nad některými otázkami z dotazníku.

Dotazníkové šetření proběhlo v květnu 2009.

3.2.Podrobná zjištění

Bylo vyplněno 16 dotazníků. Klienti byli vybíráni namátkově, avšak ve většině případů to byli dlouhodobější uživatelé klubu, ať už romského či neromského původu. Etnikum v tomto dotazníku není stěžejní.

Přesné znění dotazníku je k nahlédnutí v příloze.

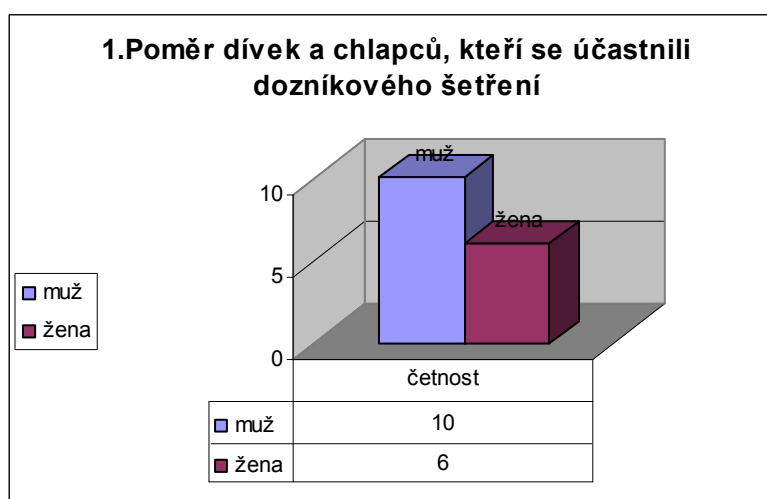
V následujících podkapitolách jsou podrobně a graficky znázorněné odpovědi klientů, které by nám měly přiblížit charakteristické rysy typického uživatele NZDM Vrtule.

3.2.1. Poměr dívek a chlapců v NZDM Vrtule

Dle vyplněných dotazníků bylo zjištěno, že klub je více navštěvován chlapci. Vzorek dotazníků je sice velmi malý a není z něho možno dělat závazné závěry, ale tento výsledek se shoduje s tvrzením pracovníků NZDM Vrtule, kteří nejen pozorováním, ale i podle počtu uzavřených dohod, sdělili, že klub více navštěvují chlapci.

Odhaduji, že pro chlapce je lákadlem v klubu stolní fotbal, karambol a šipky, za kterými do klubu chodí.

Ale i podle pozorování pracovníků je klub více navštěvován chlapci. Docházejí do klubu často zahrát si stolní fotbal nebo šipky.

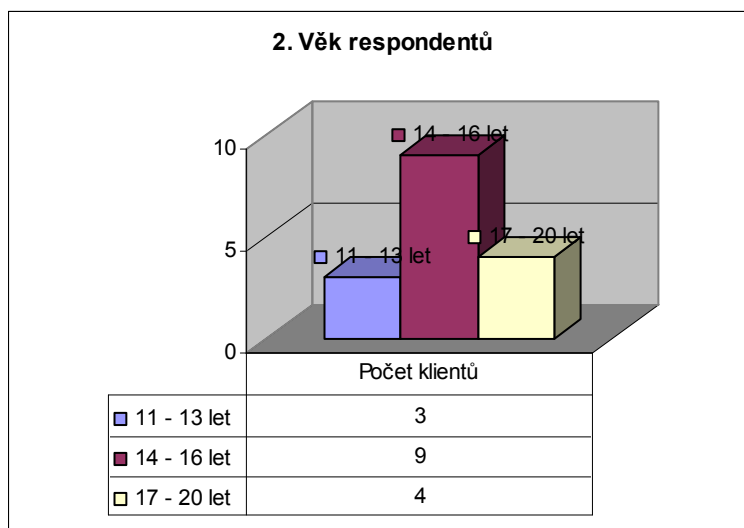
Graf. č. 1

3.2.2. Demografický přehled respondentů

Demografický přehled respondentů, utvořený z dat z vyplněných dotazníků, ukazuje, že nejpočetnější skupina mládeže v klubu Vrtule (tedy v květnu 2009) je ve věku 14 – 16 let. Ovšem opět se vše odvíjí od toho, jaká skupina dospívajících zrovna nejvíce klub navštěvuje.

Klienti klubu tedy zažívají především období střední adolescence. Dá se tedy předpokládat, že hledají svojí identitu, a to především ve své vrstevnické skupině, vyrovnávají se se změnami svého těla a připravují se na dospělost.

I pracovníci klubu potvrdili, že do klubu vhodí nejvíce klientů na přelomu základní a střední školy, což je právě věk 14 – 16 let.

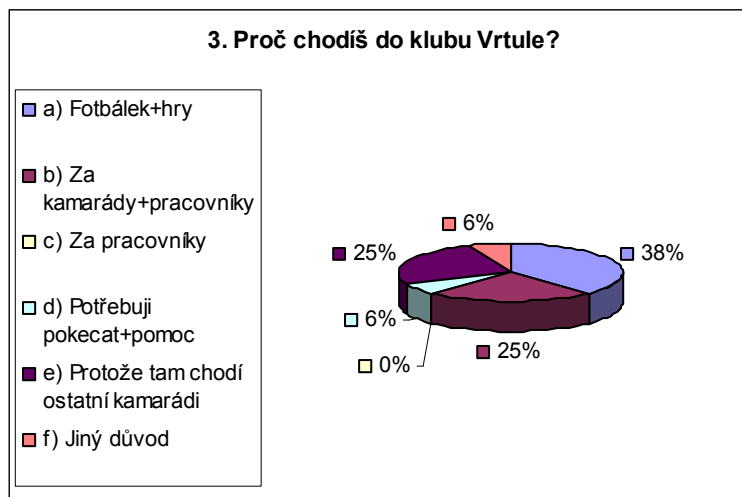

Graf. č. 2

3.2.3. Důvody, proč klienti navštěvují NZDM Vrtule

Z grafu vyplývá, že nejvyužívanější nabízenou službou je stolní fotbálek, který mohou klienti klubu využívat zdarma. Stejně tak jsou využívány i další hry. Pracovníci jednoduché hry využívají k lepšímu navázání kontaktu s klientem a k přiblížení se klientovi.

Jedna čtvrtina dotázaných odpovědělo, že chodí do klubu Vrtule protože tam chodí jejich kamarádi a druhá čtvrtina respondentů odpovědělo, že do Vrtule chodí za kamarády a pracovníky a klub je pro ně místem pro povídání a svěřování.

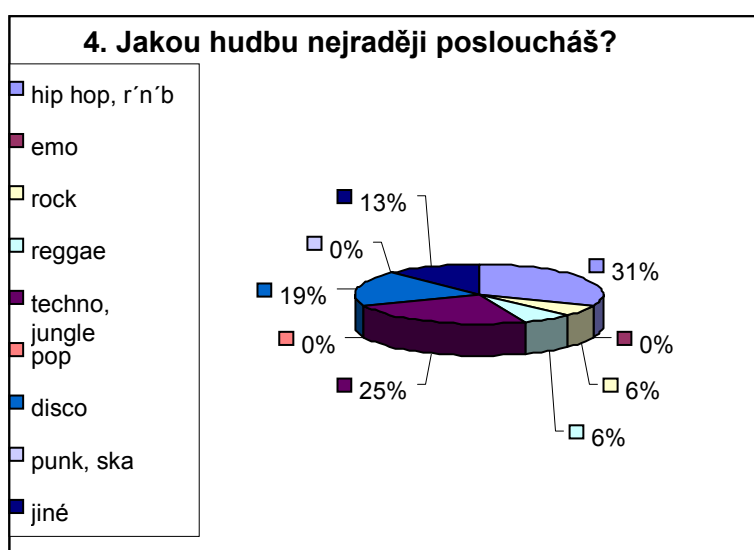

Graf. č. 3.

3.2.4. Nejoblíbenější hudba klientů klubu Vrtule

Otázka: „Jakou hudbu nejraději posloucháš?“ byla do dotazníku zařazena především proto, že je hudba velmi důležitou součástí života adolescenta. Klienti se o hudbě často baví, každý poslouchá „svoji“ hudbu, hudba určuje dále i styl oblékání či vyjadřování a často v klubu vznikají debaty o tom, proč nehraje zrovna to, co má dotyčný rád.

Tato otázka byla zařazena především pro klienty a pro jejich možnost vyjádřit sama sebe.

Graf. č. 4.

Z grafu vyplývá, že v květnu 2009 chodí do klubu nejčastěji klienti poslouchající hip hop⁵⁴ nebo r'n'b⁵⁵. Na místě druhém jsou uživatelé poslouchající techno a jungle. A podle zkušeností pracovníků jsou to přesně tyto dvě skupiny lidí, kteří se dohadují o tom, jaká hudba bude v klubu hrát.

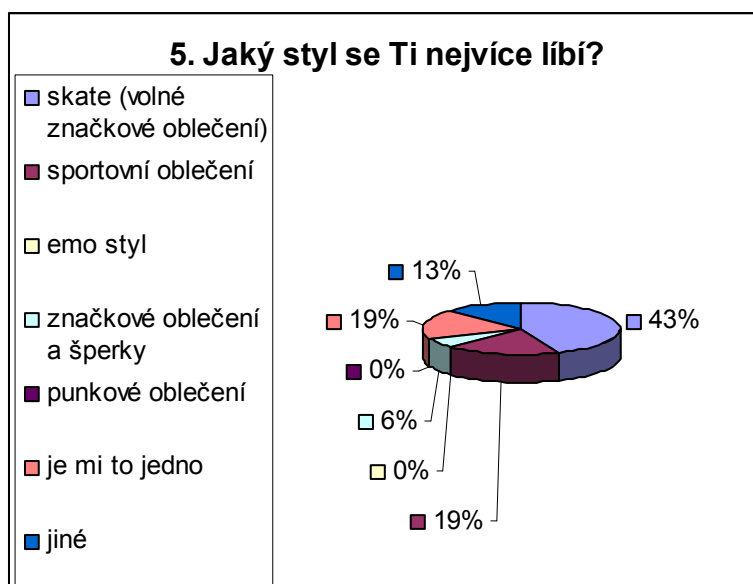
⁵⁴ Pozn.: **Hip hop** je druh populární hudby a také novodobý taneční styl. Je tvořen ze dvou hlavních elementů, jimiž jsou DJing a rap. Hiphopová hudba vzniká spojením rytmů mixovaných DJem a veršů, které do nich vkládá rapper (též označovaný jako MC=Master of Ceremony). K již zmíněné hudbě, ať už reprodukovávané (DJing), nebo zpěvu (rap), patří grafický projev známý jako graffiti, akrobacie či tanec označovaný pojmem breakdance. Za pátý element je považován beatboxing. Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hip_hop

⁵⁵ Pozn.: R'n'b – odnož hip hopu s tanečními prvky

3.2.5. Nejčastější styl klientů klubu Vrtule

Tato otázka byla do dotazníku zařazena z důvodů, protože pracovníci se domnívají, že klienti si na stylu oblečení většinou dost potrpí. Často chodí ve značkovém oblečení, kterým se vyhraňují vůči ostatním a dávají najevo svůj styl.

Druhým důvodem, proč jsem otázku zařadila, bylo přiblížit uživatele NZDM blíže většinové společnosti, která tolik nesleduje nejnovější trendy a také pro přiblížení charakteristiky mladého „teenagera“.

Graf č. 5

Typickým uživatelem NZDM je tedy podle dotazníkového šetření „teenager“ oblečený ve skateovém volném značkovém oblečení, poslouchající hip-hop nebo r'n'b.

Druhou nejčastější skupinou v NZDM Vrtule jsou klienti oblečení ve sportovním oblečení, ale také uživatelé, kteří odpověděli, že je jim jedno, co mají na sobě.

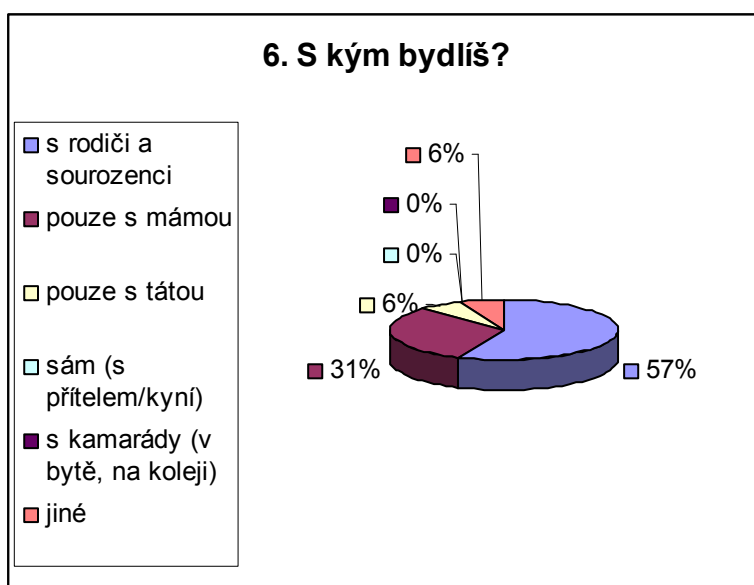
3.2.6. Rodinné zázemí respondentů

Otázkou „S kým bydlíš?“ jsme chtěli alespoň trochu zjistit, jaké je přibližné rodinné zázemí klientů. Více jak polovina respondentů odpověděla, že žije s oběma rodiči (a případně se sourozenci). Což je pozitivním zjištěním, ale bohužel z otázky nezjistíme další podrobnosti o rodinném zázemí.

37% dotázaných žije v rozvedené rodině, tedy jen s jedním rodičem, většinou s matkou.

Jeden klient odpověděl, že je vychováván prarodiči a nikdo z klientů zatím nežije samostatně – ať už v bytě či na koleji.

Z výpovědí pracovníků vyplývá, že někteří klienti jsou rádi, když si v klubu mohou popovídat v pracovníkem mužského pohlaví, protože doma žijí právě často jen s matkou a nemají mužský vzor.

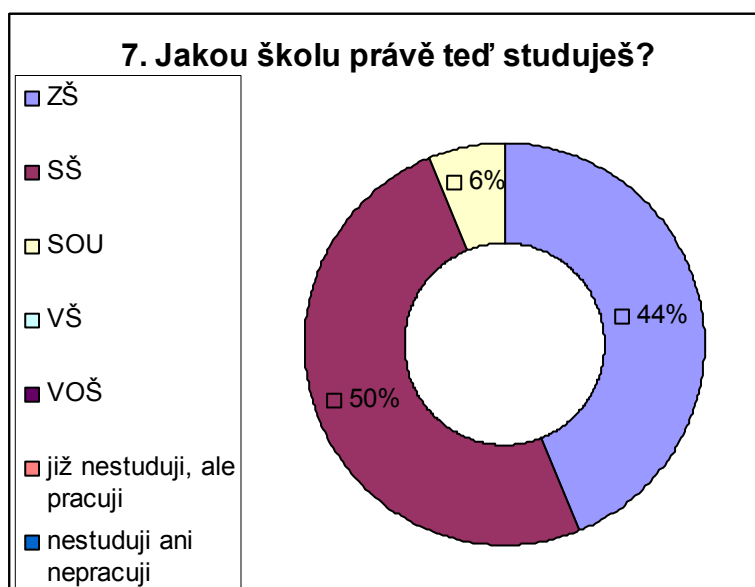
Graf č. 6.

3.2.7. Vzdělání respondentů

Vzdělání respondentů neukazuje sice, kam budou klienti v budoucnu směřovat, zda se např. chystají na vysokou školu nebo do zaměstnání.

Z grafu je patrné, že NZDM Vrtule v současné době nejvíce navštěvují žáci základních a středních škol. Tedy klienti ve věku 13 – 19 let, kteří prožívají především střední adolescenci. Jsou to velmi často klienti, kteří přecházejí ze základní školy na střední a zatím nemají stálou vrstevnickou skupinu.

Dle výpovědí pracovníků klienti příliš často budoucnost neřeší a o následném budoucím vzdělání či zaměstnání se rozhodují až když opravdu musí.

Graf č. 7

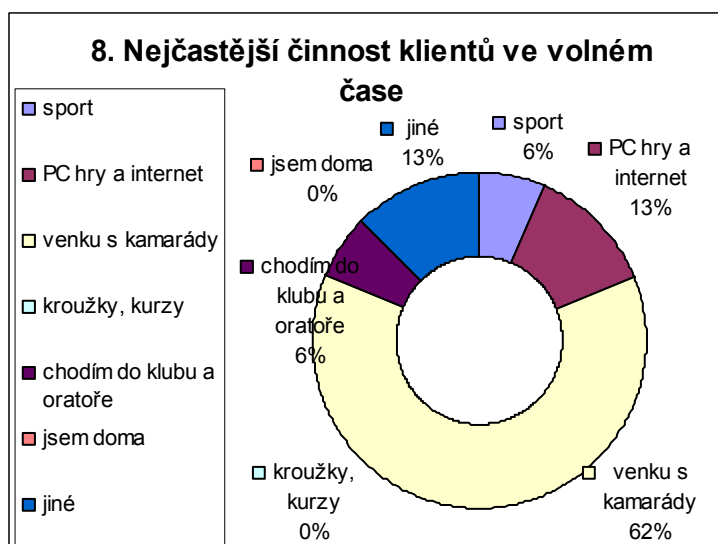
3.2.8. Volný čas respondentů

Z grafu č. 8 jednoznačně vyplývá, že klienti NZDM Vrtule dávají přednost neorganizovanému pasivnímu trávení volného času. Čas nejvíce tráví venku ve své vrstevnické skupině, kde se cítí dobře. S touto vrstevnickou skupinou se jedinec pohybuje nejen venku ve své lokalitě, ale často právě navštěvuje např. klub Vrtule nebo tráví odpoledne na lavičkách v parku před klubem. Klub Vrtule však na rozdíl od venkovní pasivity nabízí prostor k aktivizaci a prostor pro organizaci klientských akcí, a tedy způsob, jak užitečně umět využít volný čas.

Někteří uživatelé zaškrtnuli odpověď: „Hraji počítačové hry nebo brouzdám po internetu.“ I tuto možnost mají klienti v NZDM Vrtule. Je zde však navíc prostor pro to, bavit se o tom, proč klient zrovna tuto hru hraje, nebo co ho nejvíce zajímá na internetu.

Z grafu jasně také vyplývá, že ani jeden z respondentů se nevěnuje dlouhodobě (pokud vůbec) např. nějakému sportu či jiné pravidelné činnosti.

Není tedy od věci, že NZDM si často kladou za cíl aktivizovat uživatele a pomoci jim najít lepší způsob k trávení volného času.

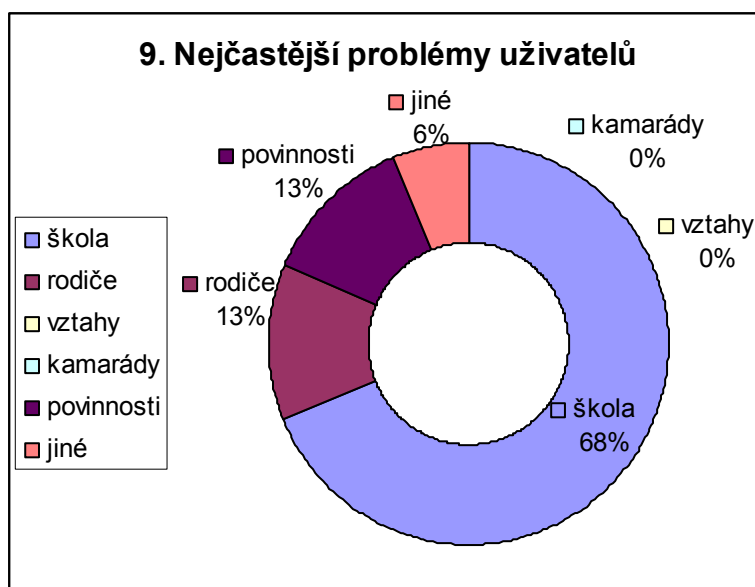
Graf č. 8.

3.2.9. Nejčastější problémy uživatelů

Otázka v dotazníku zněla: „Co Ti v současné době nejvíce otravuje život? Co musíš nejčastěji řešit?“

Výsledky se téměř shodují s výpověďmi pracovníků, kteří nad dotazníkem diskutovali. Uživatelé NZDM s pracovníky nejčastěji řeší problémy ve škole, problémy s rodiči a povinnosti (např. hledání práce nebo domácí povinnosti). Klienti často hovoří o tom, jak jim škola zatěžuje život, jak je nutí k pravidelné docházce nebo že jim zbytečně vyplňuje celé dopoledne.

Dovolují si odhadnout, že tyto problémy pramení z dosud nedokonalé zodpovědnosti, kterou se teprve klienti NZDM učí.

Graf č. 9

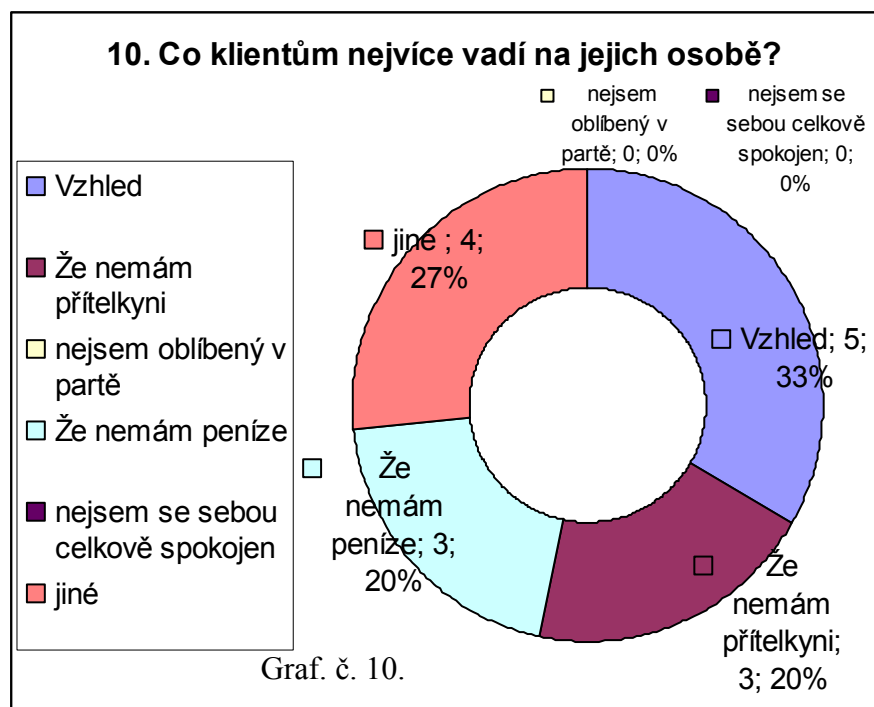
3.2.10. Jak uživatel NZDM vnímá sebe sama

10. Co Ti na sobě nejvíc vadí?

Vzhled	5
Že nemám přítelkyni/přítele	3
nejsem oblíbený v partě	0
Že nemám peníze	3
nejsem se sebou celkově spokojen	0
jiné	4

Podle výsledků je patrné, že klientům NZDM nejčastěji vadí jejich vzhled. Jak již bylo řečeno, adolescent se smiřuje se změnami na svém těle a často trvá delší dobu, než se se svým tělem ztotožní a přijme sama sebe takového, jaký je. Dívky často řeší svoji postavu, kluci zase akné nebo že nemají peníze na značkové oblečení.

Dvěma klientům vadí, že kouří a třem, že nemají přítele/přítelkyni. Mnoho klientů řeší peníze a často přicházejí za pracovníky žádat o pomoc při hledání brigády, aby si mohli zlepšit svoji finanční situaci.

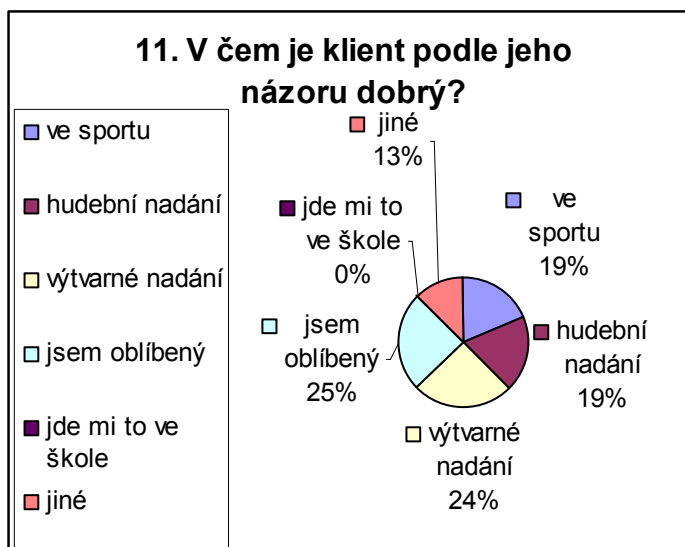

3.2.11. V čem si klienti NZDM Vrtule myslí, že jsou dobří?

11. V čem si myslíš, že jsi dobrý?

ve sportu	3	
hudební nadání	3	
výtvarné nadání	4	
jsem oblíbený	4	
jde mi to ve škole	0	
jiné	2	neumím posoudit, nevím

Tato otázka byla do dotazníku zařazena kvůli zjištění sebevědomí klientů. Chtěli jsme zjistit, zda si klienti v něčem věří. Jak ze sebraných dat vyplývá, nikdo z uživatelů si nemyslí, že by byl dobrý ve škole, za to častěji se klienti považují za výtvarně nadané (což se shoduje s výpověďmi pracovníků, kteří často pozorují, že klienti si v klubu malují návrhy na graffiti). Na stejné úrovni jako výtvarné nadání je i oblíbenost v kolektivu, což klienti považují za velký úspěch, protože mohou říci, že někam patří a jsou ve skupině oblíbení a uznávaní.

Graf č. 11.

3.2.12. Užívání tabákových výrobků

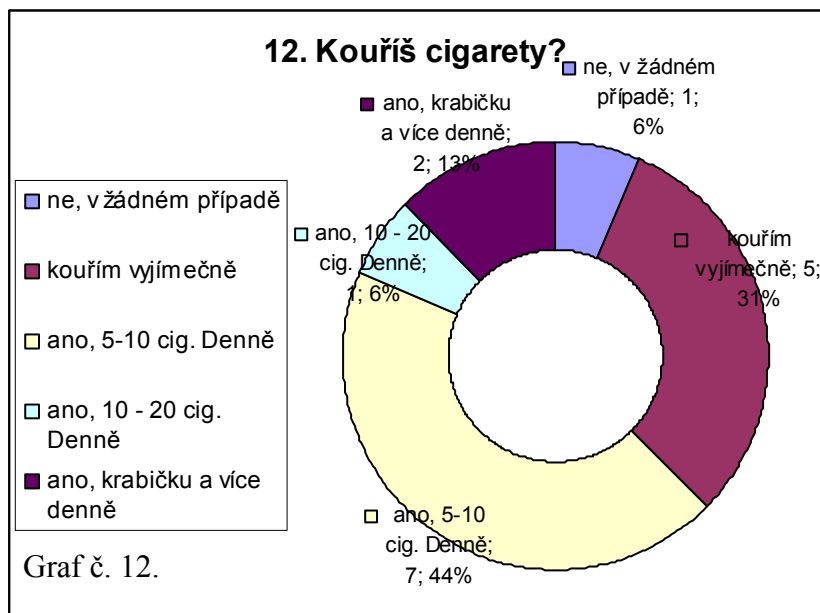
12. Kouříš cigarety?

ne, v žádném případě	1
kouřím vyjimečně	5
ano, 5-10 cig. Denně	7
ano, 10 - 20 cig. Denně	1
ano, krabičku a více denně	2

Otázka týkající se na užívání tabákových výrobků měla dokázat, že z šestnácti dotázaných klientů nekouří pouze jeden uživatel NZDM. Tedy, že kouří většina klientů NZDM.

Dá se tedy konstatovat, že kouření cigaret je skupinovou normou téměř u všech uživatelů NZDM Vrtule. Někteří klienti kouří, protože kouří všichni ze třídy a kouření je určitým stylem a normou. Někteří kouří protože kouří i jejich rodiče a někteří kouřit začnou, aby měli důvod sedět venku s ostatními na lavičkách. Kouření zřejmě patří k neorganizovanému trávení volného času.

Pracovníci NZDM s tímto problémem nemohou příliš bojovat. Baví se s klienty o tom, proč kouří a co jim to třeba přináší či bere, ale klienti kouří dál a stávají se víc závislejšími, zvláště pokud kouří už v hodně nízkém věku.

3.2.13. Četnost užívání alkoholických nápojů

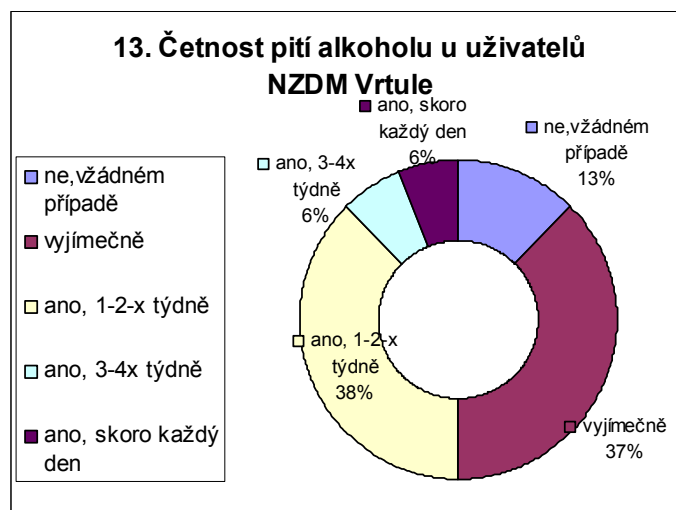
ne, v žádném případě	2
vyjimečně	6
ano, 1-2-x týdně	6
ano, 3-4x týdně	1
ano, skoro každý den	1

Poslední otázka je podobná jako předchozí, měla tedy za úkol zjistit, jak moc klienti ve svém volném čase zabíjejí nudu pomocí volně dostupných drog.

Pití alkoholu se zdá být podobnou skupinovou normou jakou kouření cigaret. V žádném případě nepijí z šestnácti dotázaných uživatelů pouze dva. Vezmeme-li v úvahu, že průměrný věk klientů se pohybuje mezi 14 – 16 lety, pije většina klientů, i přesto, že jim ještě nebylo 18 let.

Podíváme-li se na tabulku či graf, ukazuje se, že polovina z šestnácti respondentů pije pravidelně, tedy více jak jedenkrát týdně.

Podle výpovědí pracovníků se i v klubu občas objevují klienti v podnapilém stavu, a to i přesto, že je klub pod vlivem drog a alkoholu zakázán. Můžeme odhadovat, že alkohol je nejen skupinovou normou, tedy že uživatelé pijí proto, že pijí i ostatní, ale možná jim alkohol „pomáhá“ nemyslet na starosti se školou, rodinou apod.

Graf č. 13.

3.3. Jak by mohl vypadat typický klient NZDM dle dotazníkového šetření?

Probrali jsme otázku po otázce, které se objevily v dotazníku, a nyní se můžeme pokusit ze sebraných dat utvořit typického ukázkového uživatele služeb NZDM Vrtule.

Následující popis by mohl posloužit jako vysvětlení pro veřejnost, která se často táže pro koho je nízkoprahový klub určen a jací lidé ho vlastně navštěvují.

Typického ukázkového uživatele utvořeného ze získaných dat můžeme nazvat klient X.

Klient X je muž ve věku 14 – 16 let, který chodí do NZDM Vrtule především proto, aby si zahrál s kamarády fotbálek nebo jiné hry. Nejraději nosí skateové volné značkové oblečení a v klubu si pouští přes MP3 přehrávač hip-hop nebo r'n'b. Chodí na střední školu a žije v úplné rodině s matkou i otcem (nebo sourozenci).

Svůj volný čas nejčastěji tráví venku se svými vrstevníky, s kterými vysedává na lavičkách a při tom vykouří přibližně 5 – 10 cigaret denně. V pátek a v sobotu, když není škola si s kamarády koupí pivo nebo víno a zpestří si sezení na lavičkách trochou alkoholu. S kamarády při popíjení probírají školní problémy (špatné známky a špatné učitele) a následné problémy doma. Není spokojen s tím, jak vypadá, ale o tom s kamarády nemluví. Mezi kamarády se totiž cítí dobře, má pocit, že je u ostatních oblíbený a navíc umí malovat dobře graffiti.

Asi takto podobně si můžeme představit typického klienta klubu Vrtule (v současném období).

Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem: „Charakteristika cílové skupiny NZDM na příkladu klientů klubu Vrtule.“ Bylo charakterizovat cílovou skupinu dětí a mládeže ve věku 13 – 20 let navštěvující nízkoprahový klub Vrtule v Praze 8.

V první části jsme se obecněji zabývali obdobím adolescence, pokusili jsme se vystihnout, jaké změny dospívání přináší do života mladého člověka a také jsme se snažili popsat vlivy (a to především negativní), jimiž je dnešní mladý dospívající člověk ovlivňován.

Část druhá byla věnována vysvětlení pojmů nízkoprahovost, kontaktní práce a neorganizovaná mládež, ale také konkrétněji nízkoprahovému klubu Vrtule a jeho cílové skupině. Podívali jsme se na klienty NZDM Vrtule z pohledu pracovníků NZDM Vrtule.

Poslední třetí část se věnovala praktickým poznatkům získaným z dotazníků uživatelů NZDM Vrtule. Těmito dotazníky jsme chtěli ukázat charakteristické chování typického klienta NZDM Vrtule, a tak jsme zjišťovali nejen věk, pohlaví a styl, ale i oblíbenou hudbu, rodinné zázemí, nejčastější problémy a četnost užívání návikových látek. V závěru jsme ze získaných dat „poskládali“ typického ukázkového klienta NZDM Vrtule.

Domnívám se, že tato práce by mohla posloužit nejen sociálně-pedagogickým pracovníkům z nízkoprahových sektorů k porovnání, ale také veřejnosti k ujasnění si, co je nízkoprahový klub za sociální službu a pro koho je určen. Snad tato práce poslouží i k lepšímu pochopení dnešních „teenagerů“ a k ujasnění si jejich občas nepochopitelného chování.

Seznam literatury

Primární literatura a zdroje:

- BODLÁK, V.: *Definice, standardy, akreditace a jak dál...Éthum* 26/2000. Bulletin Éthum. Praha. 2000
- BULLETIN ÉTHUM 26/2000. Praha 2003
- BULLETIN ÉTHUM 39/2003. Praha 2003
- KLÍMA, P.: *Éthum 39/2003*. Praha: Bulletin Éthum. Praha. 2003.
- KLÍMA, P.: *Kontaktní práce*. Antologie textů České asociace streetwork. Praha: ČAS, 2007
- LEVERMORE, J.: *Jak se připravovat na práci s mládeží*. Praha: Portál 1997
- LUKASOVÁ, E.: *Logoterapie ve výchově*. Praha: Portál 1997.
- MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003
- PIAGET, J.: *Psychologie inteligence*. Praha: SPN, 1970.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004
- SPOUSTA, V.: *Teoretické základy výchovy ve volném čase*, Brno: Masarykova Universita, fakulta pedagogická 1997.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005

Sekundární literatura a zdroje:

- ČÁKIOVÁ, J.: *O čem je dospívání*.
Zdroj: <http://www.icm.cz/o-cm-je-to-dospivani>
[cit.2.5.2009]
- FISCHEROVÁ, A.: *Dospívání je čím dál rizikovější*,
www.novinky.cz, [12.3.2008], též na
<http://www.streetwork.cz/content/view/1522/205>,
[cit.2.5.2009]
- *Hip hop*. Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hip_hop
[cit. 1.6.2009]
- HUBÁČKOVÁ, J.: *Co je to adolescence*. 2007. Zdroj:
<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vychovadetiado-spivajicich/adolescence/20637.aspx> [cit.11.3.2009]
- LAINOVÁ, M.: *Děti a jejich práva*. Zdroj:
http://www.detskaprava.cz/soubory/2_blok_ss.ppt#456,1,ww
www.detskaprava.cz, Praha 2003. [cit.20.4.2009]
- MACEK, P.: *Adolescence*. Praha: Portál, 2003.
též na: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2398>,
[cit.3.5.2009]
- *Publikace Pojmosloví NZDM*, Výkonný výbor ČAS, Česká asociace streetwork, o.s., Praha 2008. Zdroj:
<http://www.streetwork.cz/content/view/1623/>, [cit. 17.5.2009]

- *Syndrom rizikového chování v dospívání.*
Zdroj: http://www.zdrava-rodina.cz/med/med498/m498_40.html,
[cit.2.5.2009]
- *Veřejný závazek nízkoprahového klubu Vrtule.* Zdroj:
<http://sasmkob.sdb.cz/verejny-zavazek/> [cit.16.5.2009]
- *VÝKONNÝ VÝBOR ČAS: Standardy kvality sociálních služeb pro nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.*
Zdroj:[http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content &task=view&id=195](http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=195), [cit. 16.5.2009]
- *Výroční zpráva za rok 2007 Salesiánského střediska mládeže o.p.s. Praha – Kobylisy. 2007.*
Zdroj:<http://sasmkob.sdb.cz/materialy-ke-stazeni/vyrocnizpravy/> [cit.16.5.2009]
- *Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.*
Zdroj:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/6195/zakon_108_2006.pdf,
[cit. 17.5.2009]

Přílohy

Dotazník:

AHOJ!

Dostává se ti do ruky dotazník!

PROSÍM TĚ O PRAVDIVÉ VYPLNĚNÍ!

Máš 100% záruku, že je ANONYMNÍ! NIKDO SE TEDY NEDOVÍ, KDO HO VYPLŇOVAL!

Moc děkuji za tvoji ochotu věnovat pár minut tomuto dotazníku, který poslouží ke studijním účelům !

Prosím, zakroužkuj JEN JEDNU odpověď!

1) Muž / Žena

2) Kolik je ti let?

- a) 11- 13 let
- b) 14 – 16 let
- c) 17 – 20 let

3) Proč chodíš do klubu Vrtule?

- a) zahrát si fotbálek či jiné hry
- b) pokecat s kamarády nebo pracovníky
- c) chodím za pracovníky Vrtule
- d) protože potřebuji poradit nebo popovídat si o starostech i radostech
- e) protože tam chodí ostatní kamarádi
- f) jiný důvod:

4) Jakou hudbu nejraději posloucháš?

- a) hip hop nebo r'n'b
- b) punk, ska
- c) emo
- d) rock
- e) reggae
- f) techno nebo jungle
- g) pop
- h) jiné:

- 5) Jaký styl se ti nejvíc líbí?
- a) skate (volné značkové oblečení)
 - b) sportovní oblečení
 - c) emo styl
 - d) značkové oblečení a značkové šperky
 - e) punkové oblečení
 - f) je mi to jedno
 - g) jiné:
- 6) S kým bydlíš?
- a) s rodiči a sourozenci
 - b) pouze s mámou
 - c) pouze s tátou
 - d) sám (s přítelem/kyní)
 - e) s kamarády (na bytě, na koleji)
- 7) Jakou školu právě teď studuješ?
- a) ZŠ
 - b) SŠ
 - c) SOU
 - d) VŠ
 - e) VOŠ
 - f) již nestuduji, ale pracuji
 - g) nestuduji ani nepracuji
- 8) Co nejraději děláš ve volném čase? (po škole, o víkendu)
- a) sportuji (skate, kolo, brusle, fotbal....)
 - b) Hraju PC hry nebo chatuju a brouzdám po netu
 - c) jsem s kamarády
 - d) chodím na různé kroužky a kurzy
 - e) chodím do klubu nebo oratoře
 - f) jsem nejraději doma
 - g) jiné:
- 9) Co Ti v současnosti nejvíc otravuje život? Co musíš nejčastěji řešit?
- a) školu (špatné známky, úkoly, učitelé...)
 - b) rodiče (jsou přísní nebo se ti naopak málo věnují, nepouštějí tě ven.....)
 - c) vztahy (s klukem/holkou...)

- d) kamarády (jsou jiní, nerozumím si s nimi, nezapadám do party,...)
- e) povinnosti (brigádu, autoškolu, úkoly, domácí práce...)
- f) jiné:

10) Co Ti na sobě nejvíc vadí?

- a) nejsem spokojen/á se svým vzhledem
- b) vadí mi, že nemám přítele/kyni
- c) že nejsem moc oblíbený v partě
- d) že nemám peníze
- e) nejsem se sebou celkově spokojen
- f) jiné:

11) V čem si myslíš, že jsi dobrý?

- a) ve sportu
- b) jsem hudebně nadaný/á
- c) jsem výtvarně nadaný/á
- d) jsem oblíbený mezi lidmi
- e) jde mi to ve škole
- f) jiné:

12) Kouříš cigarety?

- a) ne, v žádném případě
- b) kouřím jen výjimečně
- c) Ano kouřím 5 – 10 cigaret denně
- d) Ano kouřím 10 – 20 cigaret denně
- e) Ano kouřím Krabičku či více denně

13) Piješ alkohol?

- a) ne, v žádném případě
- b) piju jen výjimečně
- c) Ano, piju alkohol asi 1 - 2x týdně
- d) Ano, piju alkohol asi 3 - 4x týdně
- e) Ano, piju skoro každý den